

**JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ
V BRNĚ**

DIVADELNÍ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Brno 2013

Bc. Romana Ridzoňová

**JANÁČKOVA AKADEMIE
MÚZICKÝCH UMĚNÍ V BRNĚ
DIVADELNÍ FAKULTA**

Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící

**Dramatická výchova ako prostriedok
integrácie sluchovo postihnutých detí v ZŠI
V. Gaňu a v Detskom domove Maurícius v
Kremnici**

Diplomová práca

Autor práce: **Bc. Romana Ridzoňová**

Vedúci práce: **doc. PhDr. Veronika Broulíková**

Oponent práce: **prof. Mgr. Zoja Mikotová**

Brno 2013

Bibliografický záznam

RIDZOŇOVÁ, Romana: *Dramatická výchova ako prostriedok integrácie sluchovo postihnutých detí v ZŠI V. Gaňu a v Detskom domove Maurícius v Kremnici*. [Drama in education as the means for integration of hearing impaired children in Primary school V. Gana and in the foster home Mauricius Kremnica]. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící, 2013, 89 s. Vedúci diplomovej práce: doc. PhDr. Veronika Broulíková

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá dramatickou výchovou v praxi vychovávateľa na Základnej škole internátnej pre sluchovo postihnutých v Kremnici a v Detskom domove Maurícius. Dramatickú výchovu predstavujeme ako jeden zo spôsobov integrácie sluchovo postihnutých. Práca je rozdelená na dve časti: teoretickú a empirickú. V teoretickej časti sú uvedené základné pojmy dramatickej výchovy, demografické ukazovatele sluchového postihnutia, klasifikácia porúch sluchu, integrácia sluchovo postihnutých. Pozornosť venujeme histórii Základnej školy pre sluchovo postihnutých a histórii Detského domova Maurícius v Kremnici. V empirickej časti práce predstavujeme činnosť dramatického krúžku. Prostredníctvom práce so sluchovo postihnutými deťmi, ale aj s počujúcimi prezentujeme proces prípravy štyroch divadelných predstavení a to od ich vzniku až po vystúpenia. Podčiarkujeme význam dramatickej výchovy pri integrácii sluchovo postihnutých.

Kľúčové slová

tvorivosť, predstavenie, hry, texty, cvičenia, príbehy, dramatisácia, sluchovo postihnutí žiaci

Annotation

The thesis deals with drama education in the practice of the teacher in Primary school for the deaf pupils in Kremnica and Foster home called Maurícius. Drama education represents one of the ways for integration of deaf pupils into the society. The thesis consists of theoretical and empirical parts. The theoretical part defines the terms dealing with drama education, demographic variables of hearing impairment, classification of hearing disorders and issues focused on integration of death people. The thesis also presents the history of the Primary school for deaf pupils and Foster home Maurícius in Kremnica. In the empirical part of the thesis we present the process of creation, training and implementation of four drama performances in the drama class. We emphasize importance of drama education for integration of death pupils.

Key words

creativity, performance, games, texts, trainings, stories, drama, deaf pupils

Prehlásenie

Prehlasujem, že som predloženú prácu vypracovala samostatne a na základe prameňov a literatúry uvedených v zozname, ako aj na základe poznatkov získaných v praxi. Súčasne dávam povolenie k tomu, aby táto diplomová práca bola uchovaná v Knihnici JAMU a bola používaná len na študijné účely.

V Brne, dňa 22. mája 2013

.....

Bc. Romana Ridzoňová

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcej práce, doc. PhDr. Veronike Broulíkovej a konzultantke PaedDr. Jane Handzelovej, PhD., za cenné rady a pripomienky, ktoré mi boli nápomocné pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Motto:

„Kocky sú hodené – alea iacta est.

Tvorivá dramatika hádže do škôl kocky kreativity“.

Andrej Turčan

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická časť	11
1 Sluchovo postihnutí na Slovensku	12
1.1 Demografické ukazovatele sluchového postihnutia	12
1.2 Klasifikácia porúch sluchu	14
1.2.1 Etiológia porúch sluchu.....	14
1.2.2 Lokalizácia porúch sluchu.....	17
1.2.3 Stupeň straty sluchu.....	19
1.2.4 Vek, pri ktorom došlo k strate sluchu	20
1.3 Popis jednotlivých skupín osôb so sluchovým postihnutím.....	21
2 Stručný prehľad históriou vzdelávania sluchovo postihnutých na Slovensku	24
2.1 História Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici.....	26
2.2 Samuel Adamčík	35
2.3 História Detského domova Maurícius	37
3 Dramatická výchova.....	41
3.1 História dramatickej výchovy – tvorivej dramatiky	41
3.2 Výchovná dramatika pre Nepočujúcich.....	45
3.3 Charakteristika predmetu dramatická výchova.....	46
3.3.1 Dramatická výchova podporuje	48
3.4 Špecifiká, úlohy a ciele dramatickej výchovy	54
3.5 Dramatická výchova ako prostriedok integrácie sluchovo postihnutých.....	57
Praktická časť	60
4 Dramatická výchova a dramatický krúžok v praxi vychovávateľa.....	61
4.1 Použité metódy práce v dramatickom krúžku	65
4.2 Praktická príprava predstavenia.....	65

5 Divadelné predstavenia.....	68
5.1 Lístok 1. Lesná súťaž.....	69
5.2 Lístok 2. Bezstarostné motýle	74
5.3 Lístok 3. U nás taká obyčaj. Slovenské ľudové hry a tradície.....	78
5.4 Lístok 4. Omrvinka	91
6 Záver	97
Zoznam použitej literatúry.....	98
Zoznam príloh.....	101
Prílohy.....	102

Úvod

Výchova sluchovo postihnutého dieťaťa je jednou z najťažších, ale aj najkrajších činností, ktoré v živote človek má. Dať deťom to najlepšie, vychovať ich tak, aby boli pripravené na samostatný život, je cieľom nielen rodičov, ale aj učiteľov a vychovávateľov.

Pracujem ako vychovávateľka v Základnej škole internátnej pre sluchovo postihnuté deti Viliama Gaňu v Kremnici. Už štrnásť rokov sa snažím sluchovo postihnutým deťom pomáhať pri vzdelávaní, ale aj riešiť ich každodenné problémy a starosti. Keďže aj ja sama som sluchovo postihnutá, mám pre nich pochopenie. Viem, aké ťažkosti a prekážky musia prekonávať. Existuje mnoho spôsobov výchovy, ale mne je najbližšia dramatická výchova.

Dramatická výchova vplýva na rozvoj talentu, vyjadrovania, estetického cítenia, komunikácie a na zdravý, prirodzený rozvoj osobnosti sluchovo postihnutého dieťaťa. Aby som mohla uplatniť dramatickú výchovu, vediem dramatický krúžok. Základnou podmienkou úspechu dramatického krúžku je aktivita dieťaťa. Deti chcú zažiť to, čo nezažili, dotknúť sa vecí inak, tak ako sa ich nikdy nedotýkali a spoznať to, čo ešte nepoznajú. Niektoré predmety, veci a javy si bližšie nikdy nevšimli. Dramatická výchova im toto dokáže splniť.

Vo svojej diplomovej práci sa venujem dramatickej výchove sluchovo postihnutých detí zo Základnej školy Viliama Gaňu a z Detského domova Maurícius v Kremnici. Základnú školu pre sluchovo postihnuté deti v Kremnici som si vybrala preto, lebo aj ja som tam študovala. Nemala som však možnosť navštevovať dramatický krúžok, netušila som čo je to dramatická výchova. Až na Janáčkovej akadémii múzických umení v Brne, kde som študovala v odbore Výchovná dramatika pre Nepočujúcich, som získala potrebné vedomosti. Dnes v Kremnici na Základnej škole pre sluchovo postihnuté deti aj pracujem.

Moja diplomová práca pozostáva z teoretickej a praktickej časti. V teoretickej časti sa venujem vysvetleniu základných pojmov ako dramatická výchova, klasifikácia porúch sluchu, ale aj histórii Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnutých v Kremnici a Detského domova Maurícius v Kremnici. V praktickej časti práce som spracovala divadelné predstavenia, ktoré som nacvičila so sluchovo

postihnutými žiakmi zo Základnej školy aj z Detského domova Maurícius. Keďže vidím prínos dramatického krúžku, dramatickej výchovy pre sluchovo postihnutých žiakov, snažím sa svoju prácu neustále skvalitňovať. Znamená to predovšetkým vytvárať vlastné nové texty, prispôsobené veku a danostiam detí. Deti majú možnosť rozvíjať si svoje zručnosti nielen štúdiom, ale aj účasťou na mnohých festivaloch, kde súťažia aj s počujúcimi účastníkmi.

Pre mňa je zadosťučinením, že môžem byť toho všetkého súčasťou. Prispieť k výchove sluchovo postihnutých detí formou, ktorá im bude prinášať radosť a nezabudnuteľné spomienky.

Teoretická část

1 Sluchovo postihnutí na Slovensku

Porucha sluchu považujeme za neviditeľné postihnutie. Napriek tomu, že nespôsobuje fyzickú bolesť, často veľmi výrazne ovplyvní život sluchovo postihnutého a jeho rodiny.

Uvádzame niekoľko faktov týkajúcich sa porúch sluchu:

- približne tri až štyri z tisíc novonarodených detí sa narodí so stratou sluchu rôzneho stupňa,
- porucha sluchu sa môže objaviť kedykoľvek počas života,
- mnoho ľudí začne postupne strácať sluch s pribúdajúcim vekom.

Preto je veľmi dôležité, aby sme porozumeli poruche sluchu. A potom vedeli, aké ďalšie kroky môžeme urobiť. Nasledujúce kapitoly uvádzajú základné informácie o sluchovom postihnutí.

1.1 Demografické ukazovatele sluchového postihnutia

Údaje o výskyte sluchovo postihnutých v populácii sa uvádzajú v národných i medzinárodných štatistikách a sú rôzne. Príčinou nejednotnosti sú rôzne vyšetrovacie metódy, rozdielne lokálne a dobové hodnotenia, triedenia, limitovanie porúch, napríklad: či niektoré prevodové typy nedoslýchavosti alebo jednostranná strata sluchu sa má hodnotiť ako sluchové postihnutie.

Ročne sa podľa **L. Kročanovej** (2000) narodí na Slovensku približne šesťdesiat detí s rôznym stupňom sluchového postihnutia.

Podľa rôznych delení **A. Leonhardt** (2001) žije v našej spoločnosti odhadom 5 % sluchovo postihnutých, 4 % sluchovo postihnutých do dvadsať rokov z populácie (sedemdesiatšesťtisíc).

Ďalší odhad **A. Leonhardt** tvrdí, že v našej spoločnosti žije 3-5% sluchovo postihnutých detí a mládeže na školách a 4-6% sluchovo postihnutých dospelých.

L. Novosad (2000) odhaduje 2 % sluchovo postihnutých z celkovej populácie.

Z dôvodu rozmanitosti a variability odhadovaných percentuálnych ukazovateľov sluchovo postihnutej populácie môžeme definovať počet občanov so sluchovým postihnutím v rozmedzí stodesať – dvestosedemdesiatpäťtisíc.

Na svete žije približne sedemdesiat miliónov nepočujúcich (**Tarcsiová, 1998**), čo tvorí 1% z celkovej populácie, z tohto hľadiska vyplýva, že počet nepočujúcich na Slovensku je odhadom päťdesiatpäťtisíc.

WHO v roku 2005 zadefinovala, že na svete žije približne päťdesiatdeväť miliónov osôb so sluchovým postihnutím so stratou vyššou ako 61dB. V percentuálnych odhadoch ide približne o numerickú hodnotu 0,9 % z celkovej populácie (**Haulandt, 2009**). Z tohto ukazovateľa vyplýva, že na Slovensku žije odhadom 49,5 tisíc osôb so stratou vyššou ako 61 dB.

Z celkovej populácie je približne 0,1 – 0,2 % osôb so sluchovým postihnutím používajúcich vo svojej komunikácii posunkový jazyk (**Dotter, 2007**). Podľa tohto odhadu komunikuje na Slovensku posunkovým jazykom 5,5 – 11 tisíc osôb so sluchovým postihnutím.

Autori prichádzajú k rôznym výsledkom aj vo výskumoch, ktoré sú zamerané na výskyt sluchového postihnutia podľa veku.

Hesse (1961) uvádza, že hluchota a ohluchnutie sa najčastejšie vyskytuje v rannom veku u detí a v neskorej starobe. Podľa neho výskyt sluchových porúch výrazne narastá po 50. roku života.

Sluchové postihnutie je u obyvateľstva jedno z najrozmanitejších somaticko – funkčných poškodení. Poškodenia sluchu hlukom stále pribúdajú. Podľa **Ludtkeho** je nedoslýchavosť spôsobená hlukom druhou najčastejšou chorobou z povolania. Pri celkovom náraste výskytu sluchového postihnutia u ľudí v budúcnosti sa musí reálne uvažovať o takých príčinách, akou je hlučné prostredie v práci, meniace sa prostredie v trávení voľného času (dlhodobé počúvanie hlasnej hudby cez slúchadla, hlučná hudba na diskotékach alebo koncertoch).

U sluchovo postihnutých prevažuje počet mužov nad ženami v pomere 5:4. Opačné údaje sa však uvádzajú u ľudí v staršom veku nad šesťdesiatpäť rokov, kde je pomer 5:4 v prospech žien.

Zaujímavé údaje o nepočujúcich v rodine:

- 90% nepočujúcich osôb nemá v rodine ďalšieho sluchovo postihnutého člena,
- 90% nepočujúcich sa sobáša so sluchovo postihnutým, resp. má nepočujúceho partnera,
- 90% detí nepočujúcich rodičov sú počujúci.

1.2 Klasifikácia porúch sluchu

Výskyt osôb so sluchovým postihnutím závisí od množstva faktorov, dôležitú úlohu zohrávajú aj sociálno-ekonomické podmienky spoločnosti, úroveň zdravotníckej starostlivosti vo všeobecnosti, ale aj úroveň zdravotníckej starostlivosti o matky a deti. Tento fakt potvrdzujú aj údaje Svetovej federácie nepočujúcich (World Federation of Deaf – WFD), ktorá uvádza, že na celom svete je sedemdesiat miliónov nepočujúcich osôb, pričom 20% je na severnej pologuli a až 80% je na južnej pologuli.

Existujú rôzne klasifikácie porúch sluchu, podľa rôznych kritérií hodnotenia a zároveň aj rozličné pohľady na poruchu sluchu a osoby s poruchou sluchu.

Najčastejšie sa v medicínskej literatúre stretávame s nasledovnými klasifikáciami (Tarciová, 2008, s. 26):

- *podľa etiológie (podľa príčiny sluchovej poruchy),*
- *podľa lokalizácie v sluchovom orgáne (podľa typu porúch sluchu),*
- *podľa stupňa poruchy sluchu,*
- *podľa času vzniku poruchy sluchu.*

1.2.1 Etiológia porúch sluchu

V súvislosti s etiológiou porúch sluchu je podľa Davidson a kol. (1989) in Jakubíková a kol. (2006) najvhodnejšia nasledovná klasifikácia:

- dedičné (genetické),
- prenatálne,
- perinatálne,

- postnatálne,
- kraniofaciálne abnormality.

Dedičné (genetické) poruchy sluchu

S pokrokmí v oblasti medicíny a najmä genetiky sa odhaduje, že 50 – 60% porúch sluchu, ktoré sa objavia pri narodení alebo v ranom veku, sú veľmi ťažké alebo majú genetický podklad (Marazita a kol., 1993). V súčasnosti poznáme viac ako štyristo možných príčin hereditárnych porúch sluchu (Gorlin, Toriello, Cohen, 1995).

Jednotlivé formy sa od seba navzájom líšia na základe viacerých charakteristík:

- audiológické charakteristiky (typ, stupeň alebo progresia),
- spôsob dedenia,
- vestibulárne charakteristiky (problémy rovnováhy),
- prítomnosť / neprítomnosť ďalších fyzických, resp. medicínskych charakteristík.

Vo väčšine prípadov, t.j. pri dvoch tretinách (asi 70%) sa hluchota vyskytuje ako izolovaný nález - hovorí sa im aj **nesyndrémová hluchota**, resp. nesyndrémová strata sluchu. Zvyšná časť t.j. jedna tretina (asi 30 %) má ešte pridružené fyzické alebo medicínske charakteristiky a hovorí sa im **syndrómy, syndrémová hluchota** (Lejska, 2003, Jakubíková, 2006, Langer, 2007-b). V roku 1995 v publikácii Gorlina a kol. bolo popísaných viac ako štyristopäťdesiat syndrémov, kedy jedným z problémov je aj strata sluchu. Syndrémová porucha sluchu môže byť združená, napr.:

- s očnými anomáliami (Usher syndrém, Refsum syndrém, Hallgren syndrém....),
- s abnormalitami skeletu (aper syndrém, paget syndrém, goldenhar syndrém....),
- s obličkovými chorobami (alport brachio-oto-renalny),
- so štítnou žľazou,
- s pigmentovými abnormalitami kože - albinizmus - hluchota (in Jakubíková, 2006).

V súvislosti s vyššie spomenutým delením na syndrémovú a nesyndrémovú hluchotu, resp. stratu sluchu je z pohľadu PSP dôležité konštatovanie, že len niektoré syndrémové poruchy vedú k viacnásobnému postihnutiu - (napríklad: známy Usher syndrém, alebo CHARGE syndrém....).

Genetický prenos hluchoty môže byť:

- autozomálne dominantný (menej ako 20%),
- autozomálne recesívny (asi 80%),
- viazaný na X chromozóme (menej ako 1%),
- mitochondriálny (veľmi zriedkovo).

Najčastejšou formou genetickej hluchoty je autozomálne recesívna porucha, pri ktorej dvaja počujúci rodičia nesú jednu defektnú alelu príslušného génu. Preto je 25% šanca každého z ich detí, že bude sluchovo postihnuté a v 50% prípadoch sa dieťa stane prenášačom chybného génu, bez toho, aby sa uňho prejavila porucha sluchu.

Pri **autozomálne dominantnej** nesyndrómovej poruche sluchu ide o prípad, keď aspoň jeden z rodičov má poruchu sluchu a u potomkov je 50% šanca, že zdedia túto vlohu a budú mať manifestnú formu. Ak majú obidvaja rodičia poruchu sluchu, tak potom až 75% potomkov bude mať sluchové postihnutie. Autozomálne dominantná nesyndrómová porucha sluchu je zvyčajne obojstranná vo vysokých frekvenciách, často sa manifestuje až postlingválne a je progresívna.

Aj autozomálne recesívna nesyndrómová porucha sluchu môže byť zapríčinená mutáciou viacerých génov, avšak viac ako 50% detí s prelingválnou nesyndrómovou poruchou sluchu má genetickú mutáciu v géne pre proteín connexin 26 (Cx26), ktorý leží na chromozóme 13q12 (Jakubíková a kol. 2006). Podľa Mosella a kol. taktiež pri Cx26 ide v 59% o hluchotu, v 25% o ťažkú poruchu sluchu a len zriedkavo v 6% o stredne ťažkú poruchu sluchu. Znalosti a možnosti molekulárnej genetiky umožňujú v súčasnosti už aj prenatálnu diagnostiku (Arnoos a kol., 2008).

Dedičná porucha sluchu viazaná na X chromozóm je viazaná na pohlavie, pravdepodobne nie je prítomná pri narodení, ale prejaví sa v dojčenskom období a postihuje len chlapcov.

Získané poruchy sluchu

1. Prenatálne príčiny porúch sluchu - vznikajú následkom pôsobenia infekcie a škodlivín počas intrauterinného života. Infekcia je hlavnou príčinou prenatálne vzniknutej poruchy sluchu. Sú to rôzne vírusové infekcie, cytomegalovírus (CMV), rubeola, toxoplazmóza, herpetická infekcia, kongenitálna infekcia syfilisom a toxické látky (lieky, drogy a alkohol). V minulosti bola rubeola častou príčinou poruchy sluchu, po zavedení vakcinácie sú poruchy sluchu zriedkavejšie. Viacej pozornosti sa venuje cytomegalovírusu, pričom ide o 1% novorodencov, z ktorých asi 10% sa rodí s klinickými príznakmi, medzi ktoré, okrem poruchy sluchu patrí často aj mentálna retardácia, mikrocefália, poruchy zraku atď.

2. Perinatálne príčiny porúch sluchu - vznikajú tesne pred pôrodom a po pôrode. Najčastejšími príčinami je nízka pôrodná hmotnosť (pod 1500 gramov), pôrodná trauma, nedonosenosť, (asi 4 – 8% porúch sluchu), asfyxia plodu, hyperbilirubinémia (detská žltáčka).

3. Postnatálne príčiny porúch sluchu - objavujú sa neskôr v detstve, alebo v dospelosti. V tomto období sa môžu objaviť poruchy sluchu, ktoré sú zapríčinené dedičným prenosom, ale majú progresívny charakter. Väčšinou ide o poruchy sluchu, ktoré sú zapríčinené rôznymi ochoreniami v detstve (napríklad: meningitída, mumps, chrípka, chronické zápaly stredného ucha) ototoxickými liekmi, úrazmi hlavy v oblasti spánkovej kosti alebo nádormi.

1.2.2 Lokalizácia porúch sluchu

*Podľa lokalizácie hovoríme o dvoch základných skupinách – **periférnych a centrálnych poruchách sluchu**. Periférne poruchy sluchu sú lokalizované vo vonkajšom, strednom a vnútornom uchu a centrálné poruchy sluchu sú lokalizované v centrálnej nervovej sústave (Tarciová, 2008, s. 28).*

Periférne poruchy sluchu

Periférne poruchy sluchu delíme na tri skupiny:

1. Prevodová (konduktívna) porucha sluchu – spôsobená chorobami alebo anomáliami vo vonkajšom zvukovode a/alebo v strednom uchu, keď je prerušený prechod zvuku cez vonkajší zvukovod alebo prenos vibrácií zvuku cez blanu bubienka, cez sluchové kostičky do oválneho okienka. Je to kvantitatívna porucha, na audiograme je rozdiel medzi vzdušným a kostným vedením zvuku. Zhoršené je počutie hlbokých tónov, osoba počuje lepšie vysoké hlasy (ženské hlasy). Prevodová porucha sluchu nevedie k hluchote, má dobrú prognózu – možnosti liečby aj využívania kompenzačných pomôcok.

2. Percepčná (senzorieurálna) porucha sluchu – lokalizovaná vo vnútornom uchu (Cortiho orgán, slimák), alebo v nervovej oblasti. Je to porucha kvantity aj kvality, zhoršené je počutie vysokých tónov, šepotu a sykaviek. Osoba niečo počuje, ale nerozumie, čo sa hovorí. Strata sluchu môže byť od ľahkej nedoslýchavosti až po hluchotu, prognóza závisí od veľkého množstva faktorov. Percepčná porucha sluchu sa delí na dve skupiny, podľa jej presnej lokalizácie, pričom sa môžu vyskytovať aj obidve súčasne:

- **senzorická (kochleárna)** – porucha funkcie vlásokových buniek, pričom je možné ju ešte ďalej klasifikovať,

- **neurálna (retrokokchleárna)** – poškodenie neurónového prenosu niekde v n.cochlearis, dráhe mozgového kmeňa alebo oboch, s normálnou funkciou kochley.

Recruitment je zapríčinený poruchou funkcie vlasových zmyslových buniek vo vnútornom uchu a je to vlastne patologické vyrovnanie hlasitosti. Slabé zvuky sa stávajú nepočuteľnými, lebo sú pod prahom počutia, zvukové signály nad prahom počutia sú naopak dobre počuteľné, dochádza k vyrovnaniu hlasitosti. Sluchové pole medzi prahom počutia a prahom bolesti je zúžené, postihnutá osoba má pocit rušivých zvukov ako počujúca osoba (má pocit, že v jej okolí kričia). Percepčná porucha sluchu vedie v extrémnych prípadoch k hluchote a dôležité je uvedomenie si, že jednoduché lineárne zosilnenie zvuku nevedie k zlepšeniu počutia, hovoríme o tzv. „rozpade počutia“, to zn. že osoba nielen počuje menej, ale počuje aj niečo iné, ako je hovorené.

3. Prevodovo-percepčná porucha sluchu (kombinovaná porucha sluchu) - súčasne je postihnutá prevodová aj percepčná čas sluchového analyzátora a to chorobami, úrazmi alebo anomáliami. Prah sluchu pre kostné vedenie je vyšší ako 20 dB a pre vzdušné vedenie je prah ešte vyšší, rozdiel medzi prahom kostného a vzdušného vedenia je viac ako 15 dB.

1.2.3. Stupeň straty sluchu

Ide o priemernú hladinu prahu počutia (v dB), ktorá je meraná na lepšie počujúcom uchu vo frekvenciách 500 Hz, 1 000 Hz a 2 000 Hz (2 kHz) (Jakubíková, 2006).

V roku 1980 Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) prijala nasledujúcu klasifikáciu (Tarciová, 2008, s. 30):

- ***Zdravý sluch*** - rozlíšenie zvukov do 25 dB,
- ***Lahká strata sluchu*** - sluchová strata v rozsahu 26 dB - 40 dB,
- ***Stredná strata sluchu*** - sluchová strata v rozsahu 41 dB - 55 dB,
- ***Stredne ťažká strata sluchu*** - sluchová strata v rozsahu 56dB -70dB,
- ***Ťažká strata sluchu*** - sluchová strata v rozsahu 71 dB - 90 dB,
- ***Hluchota nad 91 dB.***

WHO prijala v roku 1991 novú klasifikáciu stupňov poruchy sluchu, v našich podmienkach je málo známa, aj sa málo využíva.

Stupeň poruchy sluchu (WHO, 2001) (Tarciová, 2008, s. 31)

Stupeň poruchy sluchu	Audiometrické ISO hodnoty: (priemer frekvencií 500, 1000, 2000, 4000 Hz)	Prejavy
0 <i>Žiadna porucha</i>	25 dB alebo menej <i>(lepšie ucho)</i>	<i>Žiadne alebo veľmi ľahké problémy so sluchom. Schopnosť počuť šepot.</i>
1 <i>Ľahká porucha</i>	26 dB – 40 dB <i>(lepšie ucho)</i>	<i>Schopnosť počuť a opakovať slová, ktoré sú hovorené hlasitou rečou zo vzdialenosti 1 meter.</i>
2 <i>Stredná porucha</i>	41 dB – 60 dB <i>(lepšie ucho)</i>	<i>Schopnosť počuť a opakovať slová, ktoré sú hovorené hlasitou rečou z 1 metra.</i>
3 <i>Ťažká porucha</i>	61 dB – 80 dB <i>(lepšie ucho)</i>	<i>Schopnosť počuť nejaké slová, ktoré sú kričané do lepšieho ucha.</i>
4 <i>Veľmi ťažká porucha, vrátane hluchoty</i>	81 dB a viac <i>(lepšie ucho)</i>	<i>Neschopnosť počuť a porozumieť dokonca hlas, ktorý kričí.</i>
<i>Obmedzujúca porucha sluchu</i>		<i>Dospelí: 41 dB a viac (lepšie ucho) Deti do 15 rokov (včítane): 31 dB a viac (na lepšie ucho)</i>

1.2.4 Vek, pri ktorom došlo k strate sluchu

Klasifikácia poruchy sluchu vzhľadom na vek, naznačuje niektoré špecifické oblasti pôsobenia. V literatúre sa stretáme s dvomi rozličnými názormi. Napr.: Doležal – Kabátová, 2008, Diller a kol., 2005 rozoznávajú tieto skupiny (Tarciová, 2008, s. 31):

- **prelingválna porucha sluchu** – ide o stratu sluchu, ktorá vznikla v rámci perinatálneho vývinu, alebo k poruche došlo v prvých mesiacoch života pred začatím osvojovania si reči,
- **perilingválna porucha sluchu** – ide o poruchu sluchu, ktorá vznikla počas osvojovania si reči,
- **postlingválna porucha sluchu** – ide o poruchu sluchu, ktorá vznikla po ukončenom osvojení si reči, t. j. po šiestom až siedmom roku života.

U osoby s **prelingválnou poruchou** sluchu ide o primárne vytvorenie primeranej komunikácie, osvojenie si jazyka (hovoreného a/alebo posunkového) a na jeho základe vzdelávanie a dosiahnutie funkčnej gramotnosti. Tieto osoby majú problémy s percepciou, ale aj s recepciou hovoreného jazyka. Nevedia o čo prichádzajú vo svete bez zvukov, preto nemajú psychické problémy.

U osôb s **perilingválnou poruchou** sluchu – prichádza k nej v období osvojovania si hovorenej reči (do siedmeho roku) a je dôležité v ďalšom období využiť všetky dovtedy nadobudnuté poznatky.

Osoby s **postlingválnou stratou sluchu** majú už komunikáciu vybudovanú. Vo väčšine prípadov už majú osvojené aj písmo a čítajú s porozumením. Nemajú problémy s recepciou hovorenej reči, ale aj jej percepciou. Majú akustické predstavy, vedia si k jednotlivým predmetom, zvieratám, udalostiam priradiť príslušný zvuk. Pretože žili v prostredí zvukov, komunikovali so svojím okolím, uvedomujú si o čo prichádzajú, z čoho vyplývajú aj ich psychické problémy. Ich primárnou komunikačnou formou je hovorený jazyk, na ktorý viažu svoje hodnoty a vzorce správania.

1.3 Popis jednotlivých skupín osôb so sluchovým postihnutím

Osoby nedoslýchavé – nedoslýchavosť môže osobu postihnúť v každom veku, ide o veľmi heterogénnu skupinu. Za nedoslýchavých z pedagogického pohľadu považujeme ľudí, ktorých poškodenie sluchového orgánu spôsobuje narušenie sluchového vnímania. Pomocou kompenzačných pomôcok dokážu vnímať hovorenú reč, aj keď obmedzene, auditívnou spätnou väzbou si môžu aj čiastočne kontrolovať vlastnú reč. Nedoslýchavosť môže byť prevodového typu alebo percepčného typu.

Výslovnosť osôb s **prevodovou nedoslýchavosťou** nie je zvlášť výrazná, niekedy trpí správny slovný prízvuk, melódia a dynamika výslovnosti. Prevodová nedoslýchavosť sa lieči otologicky, alebo je kompenzovaná prostredníctvom načúvacieho aparátu. Pri **percepčnej nedoslýchavosti** dochádza k „rozpadu počutia“. Počuté zvuky sú slabé, ale aj deformované, čo sťažuje porozumenie hovorenej reči. Reč sa stáva nezrozumiteľnou, najviac je narušená percepcia sykaviek.

Osoby nepočujúce – nepočujúci sú takí ľudia, u ktorých sluchová porucha nastala v rannom detskom veku (pre-, peri-, postnatálnom veku), pred osvojením reči (v prelingválnom období). Postihnutí úplne stratili sluch alebo ich sluchová funkcia bola ťažko narušená. Z fyziologického hľadiska ide v prípade nepočujúcich o extrémny prípad percepčného typu poruchy (porucha je v Cortiho orgáne). Zvuková stránka reči ostáva aj pri starostlivosti porušená. Sebakontrola reči sluchovou cestou nie je možná. Osvojenie si hovorenej reči závisí od mnohých faktorov, veľmi často sa spoločne stretávajú a komunikujú prostredníctvom manuálnych foriem komunikácie.

Dospelé nedoslýchavé osoby s postlingválnou nedoslýchavosťou – nedoslýchavosť, ktorú ľudia získajú od získania (základnej) slovnej zásoby sa líši od ohluchnutia. Nedoslýchavý človek môže komunikovať hovorenou rečou. Podľa niektorých autorov je nemožné odlišiť postlingválne nedoslýchavú osobu od človeka s vrodenu alebo prelingválnu nedoslýchavosťou.

Ohluchlí - do tejto kategórie patria osoby, u ktorých totálna alebo praktická hluchota nastala po ukončení spontánneho vývinu slovnej zásoby (postlingválne). Nedokážu sluchom vnímať reč a ostatné okolité zvuky. Ohluchlí ľudia si zachovávajú akustické predstavy, ktoré vedia aktualizovať. Môžu mať závažné psychické problémy, pretože si uvedomujú hodnotu zvuku a komunikácie s okolím.

Osoby s kochleárnym implantátom - ide o skupinu detí a dospelých s kochleárnym implantátom, ktorá presadzuje (Leonardt, 2001) označenie osoby s KI, deti s KI. V rámci tejto skupiny môžeme hovoriť o dvoch podskupinách – ohluchlí s KI a nepočujúci s KI. Skupina osôb s kochleárnym implantátom je heterogénna, tak ako sú heterogénne výsledky po KI (vzhľadom na vek implantácie, obdobie rehabilitácie, kvalitu poskytnutej pooperačnej starostlivosti, osobné

predpoklady...). Kochleárny implantát je pomôcka, ktorá nikdy nenahradí zdravý sluchový analyzátor, poskytuje však ďalšiu šancu, ktorú využíva stále viac detí a dospelých. V bežnom živote sa môžu javiť viac ako nedoslýchaví, než ako nepočujúci.

2 Stručný prehľad históriou vzdelávania sluchovo postihnutých na Slovensku

Pre svet a pre Slovensko zvlášť významný bol prínos humanisticky zmýšľajúceho pedagóga Jána Amosa Komenského (1592-1670), ktorý spracoval zásady nového demokratického školského systému. Tento spočíval na pedagogických prístupoch pre každého, bez ohľadu na jeho pôvod a spoločenské postavenie. Bol názoru, že z ľudského vzdelávania sa nevyníma nič, len nečlovek. Preto Komenský požadoval poskytnúť vzdelávanie a výchovu aj pre telesne a zmyslovo postihnuté deti. V jeho prácach nachádzame aj zásady budúcej organizovanej starostlivosti o hendikepovaných ľudí, medzi nimi aj o sluchovo postihnutých.

Ďalším vedcom na Slovensku, ktorý naznačoval možnosť naučiť sluchovo postihnutých hovoriť, patrí aj liptovský rodák Martin Szentiványi (1616-1705). Bol dlhoročným profesorom a rektorom trnavskej univerzity. V jednom zo svojich rozsiahlych encyklopedických diel zahrnul dovtedajšie poznatky o možnosti naučiť sluchovo postihnutých hovoriť a prispel tak k neskoršiemu vzniku surdopédie (pedagogiky sluchovo postihnutých) a logopédie na Slovensku.

V roku 1779 dal rakúsky cisár a kráľ Uhorska Josef II. podnet na založenie ústavu pre sluchovo postihnutých vo Viedni. Jeho prvý riaditeľ Friedrich Stork používal francúzsku metódu vyučovania, neskôr nemeckú, čím vznikla zmiešaná metóda vyučovania sluchovo postihnutých. Tento ústav významne pomohol pri rozvíjaní ústavnej výchovy a vzdelávania sluchovo postihnutých v Uhorsku, a tým aj konkrétne v Bratislave.

Na Slovensku trvalo dlhšiu dobu, kým sa podarilo podobný ústav založiť. Táto myšlienka vznikla koncom 18. storočia a jej iniciátorom bol advokát Andrej Cházár, rodák z Jovic pri Rožňave (1745-1816). Napriek tomu, že nebol pedagógom požadoval štátom organizovanú doživotnú starostlivosť o telesne a zmyslovo postihnutým v krajine. Panovník mu dal súhlas na založenie takého ústavu v Uhorsku, ale za jeho sídlo určil mesto Vacov (dnešný Vác v Maďarsku). Svoju činnosť začal 15. augusta 1802 a odchoval z celkového počtu 2140 detí 374 zo Slovenska. V ústave sa vyučovalo viedenskou metódou. Uplynuli tri desaťročia, než sa na Slovensku začali zakladať ďalšie ústavy. Prvý Ústav pre hluchonemých vznikol v Bratislave v roku 1833.

V prvej polovici 19. storočia sa stretávame s úsilím rozširovať organizovanú starostlivosť aj v regióne severného Slovenska. V roku 1835 bol založený nový ústav v Liptovskom Svätom Mikuláši a založil ho mikulášsky rodák Móric Mauksch. Po zániku bratislavského a mikulášskeho ústavu na Slovensku ešte dlho neexistovala ustanovizeň, ktorá by systematicky rozvíjala organizovanú starostlivosť o sluchovo postihnutých.

Na začiatku 20. storočia vzniká Štátom podporovaný ústav Andreja Cházara pre sluchovo a zrakovo postihnutých v Jelšave. Pri rozvíjaní organizovanej ústavnej starostlivosti o sluchovo postihnuté deti druhé miesto zaujalo stredné a severné Slovensko. A tak vzniká v Kremnici ďalší ústav pre vzdelávanie sluchovo postihnutých. Kremnica je dodnes známa vzdelávaním a starostlivosťou o sluchovo postihnutých.

Dňa 14. októbra 1905 bol opäť otvorený Ústav pre hluchonemých v Bratislave, kde boli najpriaznivejšie podmienky pre rozvíjanie ústavnej starostlivosti. Keď sa v celej krajine rozvinulo výchovné a vzdelávacie pôsobenie ústavov a v masovom meradle sa začali do spoločenského života zapájať absolventi, zakladali sa krajské a podporné spolky. Spolky podporovali záujmy a zlepšenie podmienok sluchovo postihnutých. Venovali sa napríklad: športovým, kultúrnym, umeleckým a iným aktivitám. Organizovali rôzne výlety, zhromaždenia, tanečné zábavy, pomáhali pri získavaní pracovných príležitostí, poskytovali pomoc a rady.

Po roku 1918 nastali nové podmienky organizovanej starostlivosti o sluchovo postihnutých. Štátom organizovaná ústavná starostlivosť o vzdelávanie sluchovo postihnutých si žiadala novú právnu úpravu pre organizačnú výstavbu ústavov, ich obsahového zamerania a vybavenia študijnými osnovami. Len tak bolo možné dosiahnuť, že sluchovo postihnuté deti sa budú, čo najskôr kvalifikovane učiť hovoriť materinskou rečou svoji rodičov–slovenčinou. A preto v roku 1919 schválil štát Organizačný štatút štátnych ústavov hluchonemých na Slovensku. Centrom rozvoja organizovanej ústavnej starostlivosti o sluchovo postihnutých na Slovensku sa stala Kremnica. Tento ústav bol jedným z najväčších v Európe a získal aj medzinárodné uznanie. Stal sa Mekkou vzdelávania sluchovo postihnutých, strediskom zrodu a ďalšieho rozvoja špeciálnej pedagogiky na Slovensku. Postupne

vznikali, ale i zanikali ústavy v ďalších mestách (Dubnici nad Váhom, Jelšave, Komárne, Košiciach...).

Po poštátnení školstva sa udal nový smer v starostlivosti o sluchovo postihnuté detí. Vznikali nové štátne ústavy ako napríklad: v roku 1945 v Lučenci, a 4. mája 1949 stanovili novú sieť škôl pre sluchovo postihnutých. Namiesto ústavných škôl zriadili:

Národná škola pre hluchonemých v Bratislave

Národná stredná a osobitná škola pre hluchonemých v Kremnici

Národná a stredná škola pre hluchonemých v Prešove

Národná škola pre nahluchlých v Lučenci

Osobitná škola pre 6.- 9. triedu v Olichove pri Zlatých Moravciach

Týmto sa ukončila významná etapa v rozvoji ústavnej starostlivosti o vzdelávanie sluchovo postihnutej mládeže na území Slovenska.

V ďalších kapitolách sa podrobnejšie venujeme histórii Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici a histórii Detského domova Maurícius, ktoré sú predmetom diplomovej práce.

2.1 História Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici

Na začiatku 20. storočia len v regióne dnešného Slovenska bolo evidovaných tisícdeväťsto štyridsaťdva sluchovo postihnutých, z uvedeného počtu bolo päťstošesťdesiatšesť detí. Nebola im poskytnutá žiadna starostlivosť, zostávali na ťarchu svojej rodiny. Vykonávali rôzne domáce práce na hospodárstvach ľudí a väčšinou za poskytnutie stravy a ošatenia. Mnohí z nich sa v rokoch dospelosti opustení túlili po mestách a dedinách, živili sa žobraním a drobnými krádežami, čím spôsobovali spoločnosti vážne problémy. Nebolo žiadnej inštitúcie, ktorá by sa starala o ich prípadne zaškolenie, vyučenie sa remeslu a vykonávanie práce zodpovedajúcej ich sociálnemu postaveniu. Najbližšie ústavy pre sluchovo postihnutých ľudí boli vo Váci a v Budapešti.

Otázku zriadenia ústavu pre hluchonemých v Kremnici nastolil profesor kráľovského ústavu pre hluchonemých v Budapešti **Koloman Hercsut**, ktorý si uvedomil, že len bohaté mesto, akým bolo kráľovské mesto Kremnica, bude schopné niesť náklady na ústav. Na svoju stranu získal kremnického starostu Emila Palkoviča, ktorý **24. decembra 1901** predložil návrh mestskej rade na zriadenie ústavu pre hluchonemých. Mestská rada poverila Emila Palkoviča a mestského notára Szmatanoviča, aby návrh presadili na ministerstve školstva a kultúry v Budapešti. Mestská rada pozvala Kolomana Hercsuta do Kremnice, aby informoval občanov mesta o poslaní takéhoto ústavu. Koloman Hercsut pozvanie prijal a **18. mája 1902** prišiel do Kremnice. Spolu s ním prišli aj štyria hluchonemí žiaci.¹

Ministerstvo školstva a kultúry prípisom č. 27 629 z 30. mája 1902 súhlasilo s rozhodnutím mesta založiť ústav hluchonemých. Sľúbilo vymenovať, potrebné učiteľské sily, hneď ako mesto zabezpečí učebné miestnosti. Prvým riaditeľom a učiteľom sa stal Kolomana Hercsut.

Dňa 1. októbra 1903 sa začalo vyučovať v jednej triede s dvanástimi žiakmi v prenajatej budove. „**Štátom podporovaný ústav pre vzdelávanie hluchonemých detí v Kremnici**“ bol prvý názov školy, ktorá bola bez internátu, a tak žiaci bývali na priváte. Hercsut sa osvedčil nielen ako odborník, ale aj ako organizátor. Usporiadal zbierky na vydržiavanie ústavu. Prvá zbierka vyniesla 3598 korún. Štát platil len učiteľov, zariadenie a učebné pomôcky. Ostatné náklady na ústav pokrývalo mesto Kremnica. Na školu prispievali aj niektoré župy a to: Tekovská, Zvolenská, Turčianska, Liptovská, Oravská a Trenčianska, každá ročnou subvenciou vo výške tisíc korún.

V ústave sa vyučovalo **orálnou** metódou, týždenne dvadsaťštyri hodín v maďarskej reči.

V roku 1910 mal ústav deväť tried a osemdesiatštyri žiakov a boli menovaní ďalší učitelia. V školskom roku 1905-1906 Koloman Hercsut odišiel do Bratislavy.

V tom istom roku **Ján Ladislav Nécsey** nastúpil na jeho miesto. Členmi učiteľského zboru boli Štefan Sobolovský, Gizela Schroderová a Štefan Adamčík.

---

¹ Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Kremnica; Kronika Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici

V nasledujúcom školskom roku 1906-1907 Nécsey odchádza do Kupušváru a na jeho miesto je menovaný **Zigmund Várady** z Budapešti.

Mestská rada Kremnice sa rozhodla **6. mája 1906** vybudovať účelovú budovu školy s internátom. Mesto darovalo na tento účel osemsto siah pozemku a uhorská vláda poskytla na výstavbu 286.000 korún. Práce na budove boli dokončené v roku 1914. Triedy aj internát boli vybavené novým zariadením.

V lete 1914 však vypukla I. svetová vojna a časť budovy ústavu obsadila armáda a premenila ju na lazaret. Vyučovať sa začalo až 10. decembra len na prvom poschodí. V roku 1915 bol Ladislav Nécsey preložený do Budapešti a za riaditeľa bol menovaný **František Kegler**.

Po skončení I. svetovej vojny a rozpade Rakúsko-Uhorska vzniká prvá Československá republika. Všetci maďarskí učitelia boli odvolaní. Ostal len **Štefan Sobolovský**, ktorý sa stal riaditeľom ústavu. Bývalý riaditeľ Kegler odmietol odovzdať inventár ústavu do rúk nového riaditeľa. Sobolovský bol nútený obrátiť sa o pomoc na mestského kapitána a 8. februára 1919 prevzal ústav, ktorý prešiel pod štátnu správu. V tomto roku bolo v ústave päťdesiatšesť žiakov a sedem tried, v ktorých sa začalo vyučovať po slovensky (od 1. marca).

Začiatkom ďalšieho školského roka 1919-1920 sa do *prvého* ročníka hlásilo až osemdesiat detí, z ktorých mohlo byť prijatých len tridsaťšesť. Postupne pribúdali aj učitelia, mnohí však bez odborného vzdelania. Riaditeľ Sobolovský s kvalifikovanými učiteľmi pripravoval odborné prednášky a zaviedol aj diferencované vyučovanie. Žiaci so zvyškami sluchu boli zaradení do A tried, hluchí do B tried a slabomyseľní do C tried. To bolo základom pre založenie osobitnej školy pre hluchonemých. Roku 1922 Sobolovský zriadil prípravnú triedu, ktorá bola podkladom pre zriadenie materskej školy pre nepočujúcich. Sobolovský ďalej presadzoval myšlienku činnejšej školy. Tvrdil, že žiadna teoretická hodina nemôže dať a nedá žiakom toľko, ako vlastné poznanie a skúsenosti. Začal využívať film, obstaral filmovacu kameru a premietací prístroj. Zaoberal sa aj reedukáciou sluchu pomocou rádia so slúchadlami.

Sobolovský bol vynikajúci metodik. Svoje poznatky a skúsenosti z vyučovania hluchonemých žiakov pravidelne uverejňoval v odbornom časopise Revue pre

vzdělání a výchovu hluchonemých. V roku 1927 organizoval prvý logopedický kurz na nápravu vád reči, ktorý viedol odborný učiteľ **František Tomiška**. Podobné kurzy trvali až do roku 1952.

V školskom roku 1931-32 bolo v kremnickom ústave už dvadsaťštyri tried a tristotrinásť žiakov. Väčšina chovancov bývala rodinách. Boli to chudobné rodiny, ktoré si takto v čase hospodárskej krízy privyrábali. Poplatky rodičov hluchonemých detí často živili celú rodinu. Zverené hluchonemé deti hladovali a vo voľných chvíľach museli pomáhať svojim domácim pri najťažších prácach. Takýto stav bol už neudržateľný a výstavba samostatného internátu sa stala naliehavou.

Viliam Gaňo bol po odchode Sobolovského do Dubnice menovaný za riaditeľa kremnického ústavu pre hluchonemých. Po svojom nástupe do funkcie sa v prvom rade usiloval vytvoriť dobré materiálne podmienky pre prácu a presadiť výstavbu internátu. Mesto na tento účel darovalo pozemok vo výmere dvoch hektárov a dvadsaťpäť árov. Náklad na výstavbu bol 3,5 milióna korún. S výstavbou internátu sa začalo na jar roku 1934 a budova bola dokončená v októbri 1936. Budova moderného internátu pozostávala z ôsmich rodinných jednotiek, veľkej spoločnej jedálne a izolačky. Prevádzkové priestory znamenali prelom v komplexnej starostlivosti o hluchonemé deti kremnického ústavu. Žiaci sa s radosťou presťahovali z nevyhovujúcich podnájmov a preplneného internátu v školskej budove do novej budovy internátu.

Vytvorené dobré materiálne podmienky a tvorivo sa rozvíjajúca práca pedagógov kremnického ústavu bola spomalená politickými udalosťami v rokoch 1938-1939. Odborní učitelia českej národnosti boli uvoľnení zo školských služieb a na ich miesta nastúpili učitelia zo všeobecných škôl. Pre týchto učiteľov zriadil Viliam Gaňo kurz, v ktorom ich oboznamoval s formami a metodikou vyučovania hluchonemých. Napísal pre nich Malú náuku o vzdelávaní hluchonemých.

V dôsledku vojnových udalostí sa školské roky skracujú, ubúdajú žiaci a ničia sa materiálne hodnoty ústavu. Po vypuknutí Slovenského národného povstania jedenásť učiteľov kremnického ústavu pracovalo v Revolučnom národnom výbore a v povstaleckej armáde. Traja z nich boli odvedení do koncentračných táborov, odkiaľ sa jeden z nich už nevrátil. Tak v najťažších chvíľach národa najlepší učitelia kremnického ústavu dokumentovali svoju lásku k vlasti a politickú uvedomelosť.

Po čiastočnom potlačení povstania 14. novembra 1944 školu aj internát zobrala nemecká armáda a umiestnila v nich poľnú nemocnicu, ktorá v obidvoch budovách ostala až do oslobodenia Kremnice. Žiaci boli poslaní domov a učitelia boli poverení rôznymi úlohami v meste. Budovy školy a internátu boli znečistené, poškodené výbuchmi bômb a zariadenie bolo rozkradnuté a zničené.

Po oslobodení odchádza Viliam Gaňo pracovať do Bratislavy na Povereníctvo školstva a osvety. Riaditeľom kremnického ústavu je menovaný **Gejza Šterba**. Nový riaditeľ a správca internátu **Ján Chrenko**, odstraňovali vojnové škody na budovách.

Prvý povojnový školský rok 1945-1946 sa začal až vtedy, keď prvý vlak spojil Kremnicu s ostatnými mestami. Bolo to 24. septembra. Do školy prišli len nižšie ročníky, pretože materiálne zabezpečenie školy a internátu ako aj potraviny nestačili pre všetkých žiakov. Žiaci spočiatku spali na zemi a na slamníkoch. V školskom roku 1947-1948 nastúpili už všetci žiaci, v ich vedomostiach boli však veľké medzery a chýbali aj učitelia. Gejza Šterba získaval nových učiteľov priamo z učiteľských ústavov a snažil sa aby rýchlejšie prenikali do problematiky výchovy a vyučovania hluchonemých žiakov, organizoval semináre, ktorých náplňou boli odborné prednášky a najmä vzorové výstupy, ktoré mal väčšinou sám.

Novinkou bolo organizovanie odborných prednášok pre výchovných pracovníkov internátu, ktorí dovtedy vykonávali len dozor nad žiakmi. Gejza Šterba sa usiloval o to, aby výchovní pracovníci spolupracovali s učiteľmi pri výchove a vzdelávaní nepočujúcich žiakov. Učiteľom bez odbornej skúšky nariadil pravidelné hospitácie u skúsených učiteľov a upravoval im rozvrh tak, aby hospitovali aj na prvých vyučovacích hodinách, kde je ťažisko artikulačných tried.

V týchto rokoch po prvýkrát došlo k výmenám žiakov a pedagogických pracovníkov s podobnými zariadeniami v Ivančiciach a v Prahe. Ministerstvo školstva a sociálnej starostlivosti umožnilo štvortýždenný bezplatný rekreačný pobyt všetkým žiakom v Levočských kúpeľoch. Skúsenosti z družobnej výmeny a rekreácie boli veľmi cenné. Zlepšili zdravotný stav detí, ktoré vyrástli vo vojnových rokoch.

Riaditeľ nezaťažovaný materiálnymi a personálnymi problémami internátu mal osobne čas poznať každé dieťa, stav jeho výslovnosti a zasahoval všade, kde to bolo

treba. Prispieval do odborných časopisov, venoval sa problematike dedičnosti a slabomyseľnosti, o čom napísal publikácie: Dedičnosť osudom človeka a Svet abnormálnych a nápravné snahy.

Od 1. septembra 1949 bol ústav rozdelený na Osobitnú a Národnú školu pre hluchonemých, na ktorú nadväzovala Stredná škola pre hluchonemých pod zvláštnou správou. Do osobitnej školy pre hluchonemých v Kremnici boli preložené dve triedy OŠ z Olichova. Riaditeľom Národnej a Osobitnej školy pre hluchonemých bol Gejza Šterba a riaditeľom Strednej školy pre hluchonemých bol Ladislav Hanula.

Na národnej škole pre hluchonemých sa rozvíjala pohybovo - hracia metóda, na osobitnej škole pre hluchonemých sa uplatňovala písomná metóda.

1. septembra 1953 sa Národná, Osobitná a Stredná škola pre hluchonemých zlúčila v jeden celok: Osemročnú strednú školu pre hluchonemých. Gejza Šterba bol preložený do Lučenca na Osemročnú strednú školu s vyučovacím jazykom maďarským a riaditeľom Osemročnej školy pre hluchonemých v Kremnici sa stal **Ladislav Hanula**.

V tomto období sa kládol dôraz na všestrannú pripravenosť žiaka pre budúcu profesiu, na polytechnizáciu. V školskej záhrade sa intenzívne pracovalo na pokusnom pozemku, štepili sa ovocné stromy a vysádzal sa ovocný sad. Išlo predovšetkým o realizáciu užšieho spojenia školy so životom.

V školskom roku 1954-1955 bol za riaditeľa Osemročnej strednej školy pre hluchonemých ustanovený **Oto Mikeska**. V tom čase je na škole už dvadsaťpäť tried s dvesto deviatimi žiakmi. S cieľom riešenia naliehavých pedagogických didaktických problémov odovzdávania skúseností, metód a nových foriem práce začína na škole pracovať Metodické združenie. Riaditeľ Oto Mikeska chápal potrebu podchytenia sluchovo postihnutého dieťaťa už v predškolskom veku, kompenzáciu jeho nedostatkov, reedukáciu sluchu a potrebu pripraviť nepočujúce dieťa pre vstup do školy. **V školskom roku 1955-1956 otvoril na kremnickej škole prvú triedu Materskej školy s trinástimi deťmi**. Obsah výchovnej práce nebol určený, učitelia experimentovali, hľadali náplň, metódy a zhotovovali učebné pomôcky. V tomto školskom roku sa v Kremnici uskutočnila celoštátna konferencia učiteľov

a vychovávateľov sluchovo postihnutej mládeže za účasti poľských kolegov a profesora doktora Bárcziho z Budapešti.

V nasledujúcich rokoch sa v škole nainštalovalo elektrosignalizačné zariadenie, bola opravená strecha a fasáda školskej budovy.

Školský rok 1959-1960 bol začiatkom veľkých organizačných aj personálnych zmien. Došlo k zlúčeniu školy s internátom a celý tento rozsiahly komplex bol prevedený pod jednotné vedenie riaditeľstva školy aj internátu. Riaditeľom bol menovaný **Ján Lehmann**.

V ďalšom školskom roku **1960-1961** v súlade s novým školským zákonom a novou koncepciou škôl pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť mení škola svoj názov. Škola teraz nesie názov: **Základná deväťročná škola internátna pre nepočujúcich**. V internáte bola menovaná vedúca vychovávateľka. Používajú sa nové učebné osnovy, zavádza sa nový predmet: *Individuálna logopedická starostlivosť*.

V tomto období preniká do kremnickej školy daktylotyka. Za cieľom jej osvojenia hospitovali učiteľky našej Materskej školy v Prahe - Smíchove na Základnej deväťročnej škole pre nepočujúcich. Daktylotyka uľahčila výstavbu artikulačnej reči, umožnila rozširovať slovný fond a v správnej gramatickej forme vytlačila agramatické posunky.

Ján Lehmann rozvíjal sluchovú výchovu za pomoci načúvacích aparátov, čo vyžadovalo spoluprácu s foniatrom, ktorý pravidelne navštevoval našu školu a sledoval výsledky sluchovej výchovy. Prideloval žiakom individuálne načúvacie aparáty. Ján Lehmann zaviedol do niekoľkých tried pokusne svojpomocne zhotovené načúvacie aparatúry, ktoré sa však neosvedčili. Podporoval zakladanie odborných učební a vybavoval kabinety modernými učebnými pomôckami.

Koncom školského roka 1967-1968 Ján Lehmann požiadal zo zdravotných dôvodov o uvoľnenie z funkcie a na jeho miesto bol menovaný **Jaroslav Karaska**.

Za pôsobenia Jaroslava Karaska sa nadväzuje a rozvíja družba so školami pre sluchovo postihnutých žiakov vo Vacove a v Halle. Formou vzájomných hospitácií

si učitelia aj vychovávateľa vymieňajú svoje pedagogické skúsenosti a školy si vymieňajú aj žiakov.

Po náhlej smrti Jaroslava Karasku v roku 1978 bola do funkcie menovaná **Božena Kreihanslová**, ktorá zabezpečila generálnu opravu budovy školy rozplánovanú na tri roky. Postupne bola na škole vymenená strešná krytina, podlahy v triedach a na chodbách, všetky okná a dvere. Do každej triedy bol zavedený vodovod a celá škola bola vymaľovaná. Vo všetkých triedach sa vymenili žiacke lavice a tabule. Generálna oprava prebiehala bez prerušenia chodu školy a vyučovania.

V internáte sa rekonštruovalo elektrické vedenie a vymenilo sa vodovodné a kanalizačné potrubie. Vybuďoval sa veľký septik a prístupová cesta. V internáte sa čiastočne vymenilo a doplnilo zariadenie.

V riadení pedagogickej práce venovala riaditeľka hlavnú pozornosť materskej škole a triedam s novou koncepciou. Zabezpečovala moderné učebné pomôcky a zriadila odbornú učebňu pre rytmicko-pohybovú výchovu. Koncom januára 1981 odišla do dôchodku a do funkcie bola menovaná **Margita Pastorková**.

Nová riaditeľka pokračovala v zabezpečovaní generálnej opravy. 1. októbra bola povolaná na odbor školstva v Banskej Bystrici a funkciou riaditeľa bola dočasne poverená **Elena Varchulíková**, ktorá zlepšovala materiálne - technické podmienky školy.

V školskom roku 1984-1985 riaditeľkou Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnuté deti sa stáva **Margita Schmidtová**. Dokončila generálnu opravu školy a internátu. Riaditeľka nadviazala kontakty s holandskou školou, ktorá dosahuje veľmi dobré výsledky v práci so sluchovo postihnutými deťmi. V máji 1991 sa uskutočnil študijný pobyt v Institute voor Doven zo Sint-Michielsgestelu, kde získali vybraní pedagógovia prehľad o organizácii, riadení metodickej práce učiteľov a celkovej práce Inštitútu v Holandsku. V školskom roku 1991-1992 sa cez videozáznam oboznámili s organizáciou školy ostatní pracovníci.

Na jar 1993 došlo po prvýkrát k blokovej výučbe pedagógov s praktickým seminárom v Ivančiciach, ktorý trval dva týždne. Druhý blok výučby s praktickým seminárom bol v Kremnici v októbri 1993, tiež v rozsahu dvoch týždňov. Posledným blokom výučby a praktických seminárov bol v Ivančiciach od 5. apríla do 5. mája

1994. Pedagógovia si prostredníctvom teoretických prednášok a video ukážok praktických výstupov osvojovali nový spôsob práce so sluchovo postihnutými deťmi, ktorý spočíva na základe rečovej výchovy prostredníctvom prirodzených rozhovorov a zapisovaním do osobných denníkov.

V školskom roku 1992-1993 sa stáva po konkurznom konaní riaditeľkou **Božena Horniaková**. Celkový počet detí v školskom roku 2002-2003 je stoosem, z toho deväťdesiatdva detí navštevuje školský internát. V roku 1999 bolo zriadené jedno oddelenie, v ktorom sa uplatňovala výchova tzv. rodinného typu, za týmto účelom riaditeľka upravila osobitné oddelenie. Škola vypracovala dva projekty, za ktoré dvakrát získala investície z fondu Hodina deťom.

Škola nebola len pasívnym účastníkom rôznych podujatí, ktoré usporadúvajú iné školy, ale je aj ich organizátorom. S Vladimírom Kuliškom a jeho nadáciou Počúť srdcom usporiadala koncert pre sluchovo postihnuté deti.

V roku 2000 vzniklo divadlo Dúha, v ktorom pôsobili deti zo základnej školy pre sluchovo postihnutých, ale aj deti počujúce z bežných základných a stredných škôl. Divadlo sa v roku 2001 pretransformovalo, je poloprofesionálne a známe aj v zahraničí svojou prácou, ale aj výbornou spoluprácou počujúcich a nepočujúcich hercov.

V roku 1993 nadviazala Mgr. Horniaková opäť kontakty s Inštitútom van Doven v Holandsku a prostredníctvom MŠ SR dohodla štúdium špeciálnej pedagogiky-surdopédie pre siedmich učiteľov a vychovávateľov školy v Sint Michielsgestel na škole van Udena. Štúdium bolo trojročné a zúčastnili sa na ňom pedagógovia z Čiech a Maďarska. Prednášky sa striedali v jednotlivých krajinách. Prostredníctvom Domu zahraničných stykov sa podarilo zabezpečiť stáže na škole van Udena pre všetkých študujúcich. Štúdium bolo veľkým prínosom. Do školy sa prinieslo mnoho materiálu, nových nápadov a prístupov v práci. V Kremnici sa v priebehu jedného školského roka konalo šestnásť metodických stretnutí venovaných danej problematike. Po dovŕšení stratégie vzdelávania v orálnej metóde auditívno-verbálnym prístupom, zamerala riaditeľka pozornosť na riešenie problémov v hospodársko-ekonomickej oblasti. Počet detí s nariadenou ústavnou výchovou mal neustále stúpajúcu tendenciu. Kým v roku 1991 ich bolo sedemnásť, v roku 2004 ich bolo štyridsaťdva. Tento nápor detí zostávajúcich v internáte počas víkendov a sviatkov vyžadoval inú

organizačnú štruktúru zariadenia a samozrejme aj viac finančných prostriedkov. Z týchto dôvodov bola riaditeľka školy nútená hľadať možnosti finančného krytia prostredníctvom rôznych projektov a spolu s vedením školy vytvárať a hľadať ďalšie riešenia na rozvoj školy. Funkčné obdobie riaditeľov škôl sa ustanovilo podľa zákona na päť rokov a Mgr. Horniaková nerefletovala zotrvať vo funkcii riaditeľky základných škôl pre sluchovo postihnutých ako aj školského zariadenia.²

Po konkurznom konaní nastúpila do funkcie Mgr. Jana Janošková, ktorá od augusta 2004 po súčasnosť (rok 2013) vedie uvedené školy. Škola nesie názov: **Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna Viliama Gaňu.** Súčasťou školského zariadenia sú: **Špeciálna Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna, Špeciálna materská škola pre deti so sluchovým postihnutím internátna, Praktická škola, Centrum špeciálno – pedagogického poradenstva.**

Základná škola sídli v Kremnici na ulici ČSA č. 183 a poskytuje základné vzdelanie sluchovo postihnutým žiakom. Škola pripravuje žiakov pre ďalšie vzdelávanie a prax. V rámci vzdelávania sa v základnej škole kladie dôraz na rozvoj a používanie orálnej reči. Orálna reč u sluchovo postihnutých žiakov sa buduje aj vo vyučovanom predmete „Individuálne logopedické intervencie“. Žiaci sa od štvrtého ročníka vyučujú anglický jazyk. Vyučovací proces sa v škole realizuje v odborných učebniach, jazykovom laboratóriu, v počítačových triedach s interaktívnou tabuľou. Od školského roka 2011-2012 prijíma a poskytuje vzdelávanie aj pre počujúcich žiakov so špecifickými vývinovými poruchami učenia.

2.2 Samuel Adamčík

Skromný, tichý, láskavý, tak sa spomína na Samuela Adamčíka. Mierne zachrípnutý hlas, striebrom posypané vlasy a dobrácke črty ho predurčili, aby sa deťom prihováral z rozprávok.

---

² Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Kremnica; Kronika Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici

Vynikajúci slovenský herec, ktorý stvárnil mnoho divadelných a filmových postáv. Nahral veľké množstvo nahrávok za rozhlasovým mikrofónom. Medzi jeho základné devízy patrili talent, nesmierna obetavosť a nezištnosť. Kremnická základná škola internátna pre sluchovo postihnuté deti sa môže pochváliť, že **Samuel Adamčík** spolu s jeho manželkou Oľgou boli jej súčasťou. Samuel Adamčík (povoláním učiteľ) začínal s herectvom pomerne neskoro, ako štyridsaťročný.

Narodil sa 23. júla 1904 v Bohuniciach, okres Levice ešte v rakúsko-uhorskej monarchii. Bol najstarším z troch súrodencov. Pochádzal z učiteľskej rodiny, ale už ako pätnásťročný osirel. Otec mu zostal nezvestný na bojisku a matka zomrela počas chrípkovej epidémie. Samuela a súrodencov sa ujali starí rodičia, ktorých mali veľmi radi, najmä starkého Cibulku. Štúdium absolvoval v Banskej Štiavnici. Prvé dva roky sa na lýceu ešte trápil s maďarčinou. Štúdium dokončil na učiteľskom Ústave so špecializáciou na výučbu hluchonemých. V rokoch 1925 -1944 pôsobil ako učiteľ na prvom stupni Štátneho ústavu pre hluchonemých v Kremnici. Neskôr sa na dva roky stal dokonca aj riaditeľom Štátnej pokračovacej školy pre hluchonemých v Kremnici. V školstve pracoval dvadsať rokov. V archívoch školy v Kremnici sa mi podarilo zistiť, že Samuel Adamčík patril medzi obľúbených učiteľov, hlavne vďaka svojmu vládnuemu, ochotnému a taktnému vystupovaniu. Aktívne sa zúčastňoval na kultúrnom živote pre sluchovo postihnutých. Bolo tak aj 24. marca 1941, keď pri príležitosti akadémie hluchonemých vystupoval v predstavení **Okovy duše (vid' príloha č.1, 2)**. Akadémiu hluchonemých usporiadalo riaditeľstvo a učiteľský zbor Štátneho slovenského ústavu pre hluchonemých v Kremnici. V predstavení išlo o scénu zo života dvoch hluchonemých. Spolu s ním vystupovala aj jeho manželka Oľga Adamčíková a štyria hluchonemí žiaci.

Popri svojej pedagogickej činnosti účinkoval v ochotníckej činohre i v orchestri hudobného krúžku. „*Mal som divadlo odjakživa rád. Vždy ma na ňom čosi priťahovalo a vzrušovalo, ale verte mi, nemal som ambície stať sa hercom*“. Pri svojom prvom vystúpení v hre Povodeň sa zamiloval do divadelnej partnerky Oľgy Gontkovej. Skončilo sa to manželstvom. Narodili sa im dve deti, dcéra Želmíra a syn Vladimír.

S ochotníckym divadlom absolvoval mnohé súťaže. A práve v Martine ho objavil šéf Činohry Slovenského národného divadla Janko Borodáč. „*Poviem Vám, bola to*

odvaha, mal som už 42 rokov, keď som vstúpil na dosky profesionálneho divadla. Ale neľutujem. Ušli sa mi v slovenských klasických hrách úlohy učiteľov, ideálnych národovcov. Rád hrám i dedinské postavy, prirástli mi k srdcu ešte z detstva“. Od roku 1946 bol už členom Činohry Novej scény bratislavského Slovenského národného divadla. Na divadelných doskách vynikal prevažne ako predstaviteľ charakterných rolí domáceho i svetového repertoáru. Neskôr sa Adamčíkovou parketou stali starí muži spätí s prírodou alebo záporné postavy krutých a nezmieriteľných hrdinov. Samuel Adamčík debutoval na filmovom plátne v roku 1948 vo filme Vlčie diery. Titulná herecká rola na neho čakala do roku 1953 v snímke Pole neorané, kde stvárnil chudobného slovenského kopaničara Cypriána Húščavu. Ďalšiu veľkú postavu, opäť slovenského dedičana, z obdobia kolektivizácie dediny vytvoril v dráme Drevená dedina.

S hereckým umením Samuela Adamčíka sú spojené tiež ústredné úlohy v psychologických filmoch Žena z vrchov a Predjarie. Vo filmovom zozname Samuela Adamčíka nájdeme mnoho filmov, v ktorých stvárnil rozličné postavy malých i veľkých rozmerov. K tým malým, ale nezabudnuteľným hereckým úlohám určite patrí úloha starinára z filmu Dáždnik svätého Petra, tiež roly sedliakov zo snímok Rodná zem a Zemianska časť. Ďalej sú to roly pátra z dvojdielneho opusu Jánošík, starého sudcu z filmu Majster kat, či rola strážmajstra v psychologicky ladenom filme Sladký čas Kalimagdory. S filmovom kamerou sa Samuel Adamčík rozlúčil úlohami láskavých dedov v Lipského komédii Tajomstvo hradu v Karpatoch i v Jakubiskovej Tisícročnej včele. Samuel Adamčík sa v roku 1974 dočkal aj vlastného medailónika. Dokument pod názvom Náš Samko nakrútil dokumentarista J. Beer. Okrem hereckej práce sa Samuel Adamčík venoval aj hre na kontrabas. V mladosti sa zaujímal o fotografovanie prírody. 10. júla 1984, dva týždne pred svojimi osemdesiatymi narodeninami, Samuel Adamčík v Bratislave zomiera.

2.3 História Detského domova Maurícius

Detský domov je prostredie utvorené a usporiadané na účely starostlivosti. Dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie. Detský domov vypracúva individuálny plán a ak je dieťa zdravotne postihnuté, súčasťou

individuálneho plánu rozvoja osobnosti dieťaťa je aj program rehabilitačnej činnosti. Ústavná starostlivosť končí dosiahnutím plnoletosti, mladý dospelý však môže požiadať o poskytovanie starostlivosti do osamostatnenia, najdlhšie však do dvadsaťpäť rokov. Mladému dospelému so zdravotným postihnutím, ktorý sa nemôže osamostatniť vzhľadom na jeho postihnutie, detský domov v spolupráci s obcou zabezpečí prijatie do zariadenia chráneného bývania.

História Detského domova Maurícius nie je taká rozsiahla ako história Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnuté deti v Kremnici. Ide o pomerne mladý detský domov. Detský domov Maurícius bol zriadený 02. 05. 2005 Úradom práce sociálnych vecí a rodiny v Banskej Bystrici. Oficiálne začal pracovať 1. septembra 2005. Do budovy bývalej nemocnice sa v tento deň začali sťahovať deti s nariadenou ústavou výchovou, ktoré boli umiestnené v internáte Špeciálnej základnej školy internátnej a Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnutých Viliama Gaňu v Kremnici. (kronika Detského domova Maurícius)

Vzniku Detského domova Maurícius predchádzala transformácia internátnych škôl, čo bolo jednou z podmienok vstupu Slovenska do Európskej únie.

V meste Kremnica sídlia tri špeciálne internátne školy, ktoré poskytovali celoročnú starostlivosť pre deti s nariadenou ústavou výchovou. Cieľom transformácie bolo vytvoriť deťom s nariadenou ústavou výchovou také podmienky pre ich rast a vývoj osobnosti, ktoré by sa v čo najväčšej možnej miere priblížili rodinnému prostrediu a individuálnej starostlivosti o každé dieťa. Jednalo sa asi o šesťdesiat detí, ktoré v mnohých prípadoch žili v Kremnici od svojho útleho detstva. Bolo nutné pokladať ich za rovnocenných obyvateľov, ktorí tu našli svoj „nový“ domov.

Ani jedna z internátnych škôl v Kremnici nemala priestorové podmienky pre vytvorenie detského domova rodinného typu. Z tohto dôvodu by tieto deti boli vytrhnuté z prostredia, v ktorom vyrástli a boli by umiestnené do detských domov v rôznych častiach Slovenska. Nakoľko v súčasnosti prevádzkované zariadenia pre deti s nariadenou ústavou výchovou sú kapacitne preťažené, mohlo by dôjsť aj k situácii, kedy by boli od seba odlúčené súrodenecké skupiny detí. Mesto Kremnica je nepísaným centrom špeciálneho školstva s dlhoročnou tradíciou.

Detský domov Maurícius sa zaradil k špeciálnym školám v Kremnici a podieľa sa na vzdelávaní detí zo špeciálno-pedagogickými potrebami. V zariadení rodinného typu sú dodržiavané a odborne koordinované všetky základné práva a potreby dieťaťa a zabezpečuje sa:

- ochrana a výživa dieťaťa,
- vývinové potreby, prevencia a odborná starostlivosť pri vývinových oneskoreniach,
- bezpečné prostredie so zreteľom na celoživotné vzťahy,
- umožnenie neobmedzeného styku s biologickou rodinou,
- starostlivosť zo strany profesionálneho tímu (špeciálny pedagóg, psychológ, pediater, psychiater),
- naplnenie emocionálnych potrieb dieťaťa (láska partnera),
- naplnenie sociálnych potrieb dieťaťa (schopnosť budovať celoživotné vzťahy, komunikácia s prostredím),
- osvojenie si náučných potrieb (usporiadanosť životných hodnôt, učenie zručnostiam),
- podporovať silné stránky a individuálne potreby dieťaťa,
- podporovať všetky stránky rozvoja osobnosti dieťaťa (telesný vývin, poznávací a rozumový rozvoj, emocionálny vývin, sociálny vývin, morálny vývin....),
- rozvoj osobnosti detí prispieť k ich príprave na samostatný život.

Cieľom Detského domova Maurícius bolo vybudovať a sprevádzkovať neštátny detský domov rodinného typu, v ktorom našli svoj „nový“ domov deti s nariadenou ústavnou výchovou. Budova bývalej nemocnice v Kremnici, ktorej prevádzka bola zrušená bola viac než vhodná pre zriadenie takéhoto zariadenia, a to pri pomerne nízkych finančných nákladoch na interiérovú rekonštrukciu. Táto budova má svoju stáročnú históriu a vždy slúžila na sociálne účely regiónu.

V súčasnosti má Detský domov Maurícius sedemdesiatštyri detí, pri jeho vzniku to bolo šesťdesiatštyri. Na výchove detí sa podieľa štyridsaťdva vychovávateľov. Autorom názvu „**Maurícius**“ je **PaedDr. Peter Klimek**, ktorý stál aj na začiatku vzniku Detského domova. Dnes Detský domov Maurícius vedie riaditeľ **Mgr. Stanislav Šumichrast**.

Detský domov Maurícius je domovom rodinného typu. Personál vytvára deťom rodinnú atmosféru, učí ich zvládať bežný rodinný život. Vychovávatelia a deti sú rozdelení do tzv. rodinných buniek – oficiálne samostatných skupín a špecializovaných samostatných skupín.

Rodinnú bunku tvorí **päť** dospelých ľudí.

Koordinátor bytu sa stará o chod rodiny, je jej hovorcom a je zodpovedný za všetkých členov rodiny.

Gazdiná bytu zostavuje jedálny lístok a spravuje financie.

Pedagogickí zamestnanci sú kvalifikovanými vychovávateľmi.

Ďalší **zamestnanci detského domova** a približne **osem detí**.

Každý **pedagogický zamestnanec** sa stará o dve deti. Zabezpečuje im lekársku starostlivosť, komunikuje so sociálnymi pracovníkmi. Pomáha pri udržiavaní kontaktu s pôvodnou biologickou rodinou. Dohliada na školskú dochádzku, kontakt so školou a učiteľmi. Zabezpečuje ich materiálne, ale aj emocionálne potreby. Vedie deťom **knihu života**.

3 Dramatická výchova

„...ak deťom dovoľíme, aby si všetko vyskúšali na vlastnej koži – budú to ovládať. A ak im dovoľíme, aby si to aj prežili – budú to chápať, cítiť celý život“.

J. A. Komenský

Dramatickú výchovu je možné charakterizovať ako učenie priamym zážitkom a vlastnou skúsenosťou v jednaní, získavaním životných skúseností, spoločným riešením problémov a situácií nielen intelektom, ale aj intuíciou, a to so zapojením tela a emocií.

Dramatická výchova, tiež tvorivá dramatika, výchovná dramatika. V súčasnosti možno výchovnú dramatiku študovať na Divadelnej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe (DAMU) a na Janáčkovej akademii múzických umení v Brne (JAMU). Na Slovensku je tvorivá dramatika predmetom štúdia v študijnom odbore učiteľstvo pre materské školy. V štúdiu učiteľstva pre 1. – 4 ročník základnej školy a učiteľstva všeobecno-vzdelávacích predmetov (slovenský jazyk a literatúra) je dramatická výchova jedným z voliteľných vyučovacích predmetov. Pedagogické fakulty na Slovensku otvárajú pre kvalifikovaných učiteľov i rozširujúce formy štúdia dramatickej výchovy.

3.1 História dramatickej výchovy – tvorivej dramatiky

Tvorivá dramatika má mnoho spoločného s divadlom. **Ján Amos Komenský** bol prvý, kto odlíšil divadlo (umelecký druh) od školskej hry (pedagogického prostriedku). Na mnohých stredovekých školách sa snažili výučbu latinčiny uľahčiť tým, že inscenovali Terentiove a Plautove komédie. Školské hry boli zo začiatku iba praktické cvičenia v latinčine.

Na prelome **15. a 16. storočia** sa ich funkcia rozšírila a obohatila. Študenti si hraním antických hier mali okrem jazykovej zdatnosti pestovať aj pohľad na antický svet a život. A tu niekde sa začína objavovať jedna z najdôležitejších úloh tvorivej dramatiky. Je to schopnosť vedieť sa vcítiť do postavenia druhej postavy. Školské divadelné hry mali vo svete humanizmu štyri základné úlohy: cvičiť pamäť,

zdokonalit' sa v latinčine, naučiť dobrému vystupovaniu a vychovávať k mravnosti. Podľa Martina Luthera divadlo zoznamuje žiakov so sociálnymi vzťahmi a zdokonaľuje ich vystupovanie.

V **19.storočí** prestáva byť školské divadlo súčasťou výučby a stáva sa záujmovou činnosťou. Predstavenia sa pripravujú pri príležitosti nejakých výnimočných udalostí. Rešpektujú náboženskú výchovu, v ktorej sa v tom čase uplatňovala herbartovská pedagogika. Podľa nej ľudská duša nie je žiadnym semenom, ktoré treba nechať vzklíčiť, ale je nepopísaným listom, na ktorý zaznamenávajú svoj obsah skúsenosti a výchova. V tom čase sa inscenovali aj hry s detským hrdinom, ktoré v sebe obsahovali morálnu poučku. Tá bola jednoduchá, stručná a prehľadná. Dej a postavy boli schematické a nekomplikované. Išlo o to, aby sa detský divák správne orientoval a morálne posolstvo pochopil. Hry sa usilujú o realistikosť a majú ovplyvňovať reálny život, v skutočnosti sú nereálne a nepravdivé. Chcú poučiť dieťa o usporiadaní sveta a života, a pritom situáciu idealizujú a preceňujú možnosti jej riešenia.

Ďalšia dôležitá etapa vo vývine tvorivej dramatiky je rok **1924**, keď vzniklo Hnutie tvorivej dramatiky v USA na Severozápadnej univerzite v Evanstone. Jeho zakladateľkou bola **Winifred Wardová**, význačná osobnosť dramatickej výchovy v USA. Ako prvá na svete prišla s myšlienkou zavedenia dramatických aktivít do škôl. Jej najznámejšie dielo „**Playmaking with Children**“ (Hranie hier s deťmi) vyšlo po prvýkrát v roku **1947**. Začína touto vetou: „Čo deti robia, je pre ne významnejšie než to, čo vidia a počujú.“ Jej metóda bola založená na hrách podľa literárnych predlôh. Vydala zbierku overených rozprávok a poviedok **Stories of Dramatire** (Príbehy k dramatizovaniu). Zastávala myšlienku tvorenia improvizovaných hier výhradne pre radosť skupiny. V roku **1955** sa stošesťdesiatdva univerzít venovalo tvorivej dramatike a každoročne uviedlo do praxe okolo dvetisíc učiteľov. Súbežne s tým sa rozvíjalo vydávanie odbornej literatúry, metodických publikácií a od 60. rokov sa začal v tejto oblasti rozvíjať aj výskum.

V Anglicku sa používa pre výchovnú dramatiku názov **Drama in Education** (Dráma vo vyučovaní). Jej osobnosťou bol **Peter Slade**. V jeho práci prevážila orientácia na výchovné využitie dramatických aktivít detí. Túto činnosť nazýva „**Childdrama**“ (Detská dráma).

Dodnes uznávaným a často citovaným následníkom Petra Slada je **Brian Way**. Jeho najdôležitejšia kniha **Development Trough Drama** u nás vyšla pod názvom – Rozvoj osobnosti dramatickou improvizáciou. Jeho myšlienky sú považované za základ, ktorý pozná každý učiteľ dramatickej výchovy: „*Dieťaťu môžeme povedať dvoma spôsobmi, kto je slepý človek. Môžeme povedať, že slepý človek je človek, ktorý nevidí. Alebo mu povieme: Zavri oči a pokús sa nájsť cestu von z miestnosti. Tento druhý spôsob je dramatická výchova!*“

Postupne sa takéto poňatie dramatických aktivít rozšírilo do Nemecka, Holandska, Škandinávie a Rakúska a v 60. rokoch nastal zlom aj u nás.

V **Českej republike** rozpracovali dramatickú výchovu najmä autorky **Eva Machková, Silvia Macková a Dana Svozilová**. Definíciám dramatickej výchovy sa venujú aj iní autori.

Literatúra uvádza niekoľko definícií dramatickej výchovy:

Josef Valenta (2008, s. 40) „*Dramatická výchova je systém riadeného, aktívneho umeleckého, sociálneho a antropologického učenia detí, či dospelých založený na využití základných princípov a postupov dramatu a divadla, zo zreteľom na jednej strane:*

- *ku kreatívne-umeleckým (divadelným a dramatickým),*
- *k pedagogickým (výchovným či formatívnym) požiadavkám a na druhej strane:*
- *k bio-psycho-sociálnym podmienkam (individuálnym i spoločenským možnostiam ďalšieho rozvoja zúčastnených osobností).*“

Jaroslav Provazník „*Dramatická výchova je výchovná disciplína, ktorá využíva niektoré z prostriedkov a postupov divadelného umenia, je to učenie predovšetkým priamym prežitkom a vlastnej skúsenosti v jednaní, nadobúdanie životných skúseností tým, že hľadáme riešenie nastoleného problému nielen intelektom, ale i intuíciou so zapojením tela a emócií.*“ (1998, cit. podľa Pavlovskej 2002, s. 6).

Eva Machková (2007, s. 32) vo svojej knihe uvádza: „*Je založená na preskúvaní, poznávaní a chápaní medziľudských vzťahov, situácií a vnútorného života ľudí súčasnosti a minulosti, reálnych i fantáziou vytvorených. Toto preskúvanie*

a poznávanie sa deje vo fiktívnej situácii prostredníctvom hry v role, dramatického jednaní v situácii.“

Dramatická výchova môže mať podobu samostatného predmetu s esteticko-výchovným a umeleckým zameraním, alebo môže byť chápaná ako didaktická a výchovná metóda.

Dramatická výchova môže byť záujmovou činnosťou, ktorá vedie k verejnej prezentácii (divadelnej, bábkovej).

Pre mňa ako pre vychovávateľku sluchovo postihnutých detí a tiež učiteľku dramatického krúžku je dramatická výchova prostriedok, ktorý mi poskytuje veľa možností ako nenásilnou formou môžem vplývať na svojich žiakov. Pomáhať im rozvíjať detskú tvorivosť, osobnosť, empatiu, ale aj pohybovú zdatnosť. Dramatická výchova rozvíja etické vedomie žiakov, zručnosti, praktické skúsenosti. Dáva možnosť rozumieť verbálnej i neverbálnej komunikácii. Podporuje rozvoj jednotlivých stránok osobnosti žiakov, predovšetkým zmyslov. Podporuje rozvoj fantázie, deti sa učia reagovať na realitu, ktorá je okolo nich. Dramatická výchova zahŕňa množstvo cvičení, etúd, improvizácií, v ktorých žiak získava zručnosti divadelného prejavu. Tiež si rozširuje svoje schopnosti v nadväzovaní vzťahov s druhými. Pri hre vznikajú kreatívne situácie, ktoré sa stávajú základom tvorivosti, skúsenosti, ktorú žiak môže uplatniť v akejkoľvek práci. Pri zmyslových cvičeniach žiaci vyjadrujú svoje pocity, predstavy, dotvárajú nehmotné obrazy, vyjadrujú ich pohybom a zvukom. Každé dieťa sa vyjadruje za seba.

Zo skúseností môžem povedať, že deti, ktoré majú možnosť divadelnej výchovy sú istejšie, sebavedomejšie, schopné vysloviť svoj názor. Pri dramatickej výchove je podstatné nielen, čo s deťmi preberáme, ale aj akým spôsobom. Ide o učenie vlastnými skúsenosťami.

Tvorivá dramatika nenásilnou formou vťahuje deti do výchovy. Pomocou hier a improvizácií deti často získavajú vedomosti, zručnosti a návyky, s ktorými mali problémy. Alebo si vedomosti utvrdzujú a opakujú.

Ako som už spomenula v úvode, dramatickú výchovu možno študovať. Dramatická výchova má svoje nenahraditeľné miesto vo vzdelávaní. Čoraz viac

pedagógov si uvedomuje pozitívny vplyv dramatickej výchovy na žiakov. Aj ja patím k zástancom dramatickej výchovy.

3.2 Výchovná dramatika pre Nepočujúcich

V roku 1992 vznikol na Divadelnej fakulte Janáčkovej akadémii múzických umení v Brne odbor Výchovná dramatika pre Nepočujúcich. Ide o trojročné bakalárske štúdium s možnosťou nadväzujúceho magisterského štúdia. Študovať možno v dennej alebo kombinovanej forme.

Profesorka Zoja Mikotová, popredná česká režisérka a choreografka je jeho zakladateľkou. Na Akadémii pôsobí od 90. rokov a okrem iných činností sa venuje študentom so sluchovým postihnutím. Pre sluchovo postihnutých študentov je jej režijná práca veľmi významná.

Odbor Výchovná dramatika pre Nepočujúcich poskytuje sluchovo postihnutým študentom veľa zaujímavých a dôležitých predmetov. Je zameraný na pohybové výchovné disciplíny, ale aj na predmety z oblasti pedagogiky. Medzi predmety zamerané na pohyb patrí: základná pohybová príprava, akrobácia, špeciálna pohybová príprava, pohybové divadlo, pohybová príprava s náradím, spoločenský, klasický a moderný tanec, step, žonglovanie. Psychológia, pedagogická surdopédia, metodika dramatickej výchovy, výtvarné techniky, angličtina, zdravotná, dejiny pohybového divadla, dejiny kultúry, história vývoja a vzdelávania nepočujúcich, reflexný seminár sú predmety, z ktorých študenti získavajú základné vedomosti.

Teoretické i praktické predmety sú sluchovo postihnutým študentom prednášané orálne so simultánnym prekladom do českého znakového jazyka. Veľkou pomocou pre študentov je, že majú k dispozícii aj písomný záznam teoretických prednášok. Individuálne si môžu dohodnúť s prednášajúcimi konzultácie k daným predmetom. Tlmočník do českého znakového jazyka je prítomný na všetkých akciách, ktoré škola organizuje.

Zo semestrálnych prác študentov pod vedením profesorky Zoji Mikotovej na hodinách pohybového divadla vznikli a vznikajú mnohé úspešné predstavenia.

Počas štúdia sa študenti zúčastňujú atraktívnych kurzov so zahraničnými osobnosťami. Sú to profesionálni umelci a experti svetovej úrovne, ktorí obohacujú študijný program v oblasti pohybového a vizuálneho divadla, pantomímy, cirkusovej pedagogiky, ale aj v oblasti umeleckého javiskového znakového prejavu a tiež medzinárodného znakového systému.

Predmety z odboru Výchovná dramatika pre Nepočujúcich sú sústavne inovované a aktualizované. Reagujú na nové trendy vo vzdelávaní sluchovo postihnutých detí, mládeže a dospelých. Umožňujú do výučby zapojiť sluchovo postihnutých absolventov odboru, ale aj sluchovo postihnutých absolventov FF UK v Prahe, ktorí vyučujú komplexne český znakový jazyk.

Ateliér Výchovnej dramatiky pre Nepočujúcich spolupracuje so školami pre sluchovo postihnutých, divadlami a ďalšími spoločenskými a vzdelávacími inštitúciami nielen pre sluchovo postihnutých, ktoré poskytujú uplatnenie absolventom odboru.

Pani prof. Mgr. Zoja Mikotová so svojimi kolegami, doc. PhDr. Veronikou Broulíkovou, Mgr. et BcA. Radkou Kulichovou a pánom Václavom Gottwaldom, tlmočníkom do znakovkej reči sú piliermi odboru Výchovná dramatika pre Nepočujúcich. Umožňujú sa vzdelávať aj slovenským sluchovo postihnutým študentom, ktorí po absolvovaní odboru nachádzajú svoje uplatnenie v živote. V roku 2012 Ateliér Výchovnej dramatiky pre Nepočujúcich oslávil dvadsiate výročie založenia. Verím, že ešte mnoho sluchovo postihnutých bude mať možnosť študovať v tomto zaujímavom odbore. Za všetkých ďakujem.

3.3 Charakteristika predmetu dramatická výchova

Dramatická výchova ako samostatný vyučovací predmet je jeden z perspektívnych smerov v pedagogike. Metódy dramatickej výchovy je možné využívať vo vyučovacom procese. Pri správnom vedení môže byť určitým smerom, v ktorom je prepojenie rozumu a citu, môže v sebe obsahovať tvorivosť, tvorivé myslenie a humanizmus, humanizáciu človeka.

Je tu dôraz na komunikatívnosť, sebavyjadrovanie. Dramatická výchova dáva dieťaťu príležitosť pre detskú interpretáciu sveta a uvedomenie si, že skutočnosť sa dá meniť, nové správanie je možné produkovať aj v bežnom živote. Jedným z najväčších kladov dramatickej výchovy je rozvíjanie kreativity dieťaťa, a to slovnej, aj neverbálnej.

„Dramatická výchova môže byť so svojou filozofiou, cieľmi, obsahom a metódami uceleným výchovným systémom.“ (Zelina, 2000, s. 106-113)

Dramatická výchova poskytuje sluchovo postihnutým žiakom praktické skúsenosti s dramatickou tvorbou a základné poznatky o nej. Vede žiakov k vnímaniu dramatického umenia ako špecifického druhu umeleckého chápania skutočnosti.

Dramatická výchova je zameraná na osobnostný a sociálny rozvoj sluchovo postihnutého žiaka prostredníctvom prvkov a postupov dramatického umenia. Využíva predovšetkým dramatickú improvizáciu, ktorá je založená na ľudskej schopnosti konať v navodených (pripravených) situáciách, akoby boli skutočné.

V dramatických hrách dostávajú sluchovo postihnutí žiaci príležitosť zažívať situácie z každodenného života, na ktoré sa môžu vopred pripraviť. V hre majú možnosť dej znovu opakovať. Môžu si vyskúšať rôzne možnosti riešenia a vybrať z nich to najlepšie. Majú možnosť vyskúšať si i úlohu niekoho iného a pozrieť sa na problém jeho očami. To im dovoľuje zažiť a pochopiť množstvo ľudských citov, myšlienok a názorov, hľadať skutočné motívy jednania, naučiť sa v nich orientovať a zodpovedne sa rozhodovať.

Dramatická výchova pomáha sluchovo postihnutému žiakovi vytvárať vnútornú bohatú osobnosť, vedomú si svojej hodnoty a zároveň otvorenú svetu, schopnú sociálneho porozumenia a spolupráce. Dôležitý je jej rozmer etický. Staví na vlastnej skúsenosti a zážitku, preto je jej účinok hlboký a trvalý.

Dramatická výchova podporuje a naplňuje medzipredmetové vzťahy so slovenským jazykom, prvoukou, výtvarnou a hudobnou výchovou. Mnoho jej prvkov a postupov možno využívať v týchto predmetoch. Svojím dôrazom na aktivitu a rozvíjanie socioability, vnímavosti, imaginácie a tvorivosti sa stáva dramatická výchova dôležitou súčasťou výučby v základnej škole, pretože vyvažuje a dopĺňa

sústredenosť iných predmetov na rozvíjanie logicko-deduktívnych, analytických a intelektuálnych zložiek myslenia.

Dramatická výchova má dve základné vrstvy, ktoré sa v praxi prelínajú:

- 1) **Osobnostný rozvoj** V hrách a cvičeniach sa rozvíjajú uvoľnenie a sústredenosť, odstraňujú sa zábrany, precitňuje sa vnímanie a schopnosť objavovania seba samého i okolitého sveta. Prehlbujú a obohacujú sa pohybové schopnosti, rytmické cítenie, plynulosť i farebnosť hovorového prejavu. Uvoľňujú sa a rozvíjajú si obrazotvornosť a tvorivosť.
- 2) **Sociálny rozvoj** V hrách, cvičeniach a dramatických improvizáciách sa rozvíja schopnosť kontaktu, slovná a neverbálna komunikácia, pestuje sa umenie vzájomne sa počúvať, prehĺbuje sa schopnosť vcítenia, skupinovej citlivosti, dôvery a spolupráce. Rozvíja sa i schopnosť orientovať sa v bežných i menej bežných životných situáciách a medziľudských vzťahoch, rozhodovať sa a jednať slobodne a zároveň zodpovedne.

3.3.1 Dramatická výchova podporuje

1. Rozvoj osobnosti a jej socializáciu

Vytváranie kolektívu a predpokladov pre jeho správne fungovanie

- nadväzovanie a prehľbovanie kontaktov (očami, dotyk, hlasom a slovom), vytváranie predpokladov a rozvíjanie zmyslu pre partnerskú a skupinovú spoluprácu,
- vytváranie vzájomnej dôvery v skupine, upevnenie vzťahov k ostatným členom skupiny a prehľbovanie vzájomného poznania,
- objavovanie vlastnej identity a vlastných schopností, odstraňovanie zábran pri seba vyjadrovaní, komunikácia a spoločné činnosti, podporovanie sebadôvery,
- dodržiavania pravidiel.

Rozvoj schopností fyzického a psychického uvoľnenia sa

- pri aktívnom pohybe,

- v pokojnej polohe s motiváciou i bez motivácie,
- relaxačné techniky (autogénny tréning a pod.),
- prípadne využitie prvkov jogy.

Prehlbovanie schopnosti sústredenia sa

- zameranie a prenášanie pozornosti,
- cvičenie postrehu, pohotovosti a rýchlej reakcie,
- rozvoj pamäti.

Rozvíjanie zmyslového vnímania

- jednotlivých zmyslov (zrak, sluch, hmat, čuch a chuť).
- komplexné zmyslové vnímanie (prepojenie zmyslových vnemov),
- zmyslová pamäť.

Rozvoj predstavivosti, obrazotvornosti, kreativity a fantázie

- asociácia,
- vedomá práca s predstavami,
- v nadväznosti na hry rozvíjajúce zmyslové vnímanie, pamäť a predstavivosť uplatniť získané skúsenosti (bohatú, presnú predstavu) v hre s imaginárnou rekvizitou,
- hra s rekvizitou – premeny vecí na základe asociácií, podobností, vecných súvislostí a pod.,
- hra s oživenými predmetmi, prípadne improvizované s bábkou,
- schopnosť vcítiť sa a premeniť sa, byť niekým, alebo niečím iným.

Rozvoj rytmu a rytmického cítenia

- prepojenie rytmu pohybu a slova,
- rytmus, rytmizácia, zmeny rytmu,
- dynamika a jej premeny,
- gradácia,
- rytmická pamäť,
- rytmus sveta okolo nás.

Základy hlasovej hygieny, kultúra hovorového a posunkového prejavu

- práca s ťažiskom,
- dýchanie (hrudné, bránicou),
- tvorba hlasu a rezonancia,
- artikulácia,
- slovný prízvuk,
- frázovanie (pauza),
- intonácia,
- vetný prízvuk,
- tempo,
- dynamika (sila hlasu),
- posunkový jazyk.

Rozvíjanie pohybu a pohybových schopností

- práca s ťažiskom, pohyb z centra,
- držanie tela,
- obratnosť,
- plastickosť pohybu,
- koordinácia pohybu,
- prepojenie pohybu s dychom a hlasom.

Orientácia v priestore

- cítenie a vnímanie priestoru,
- vnímanie partnera v priestore a jeho rešpektovanie,
- vplyv priestoru na použitie pohybových a hlasových prostriedkov.

Rozvíjanie individuálnych schopností a vedomostí pri neverbálnej komunikácii

- reč tela,
- mimika,
- gesto,
- výraz celého tela a pod.

Rozvíjanie verbálnej komunikácie a jej výrazových možností

- využívanie už získaných hovorených schopností,
- uvoľňovanie a rozvíjanie plynulosti hovoreného prúdu,
- formulovanie vlastných názorov a postojov,
- rozvíjanie bohatosti a ohybnosti slovného prejavu,
- vnímať partnera, rešpektovať jeho názor a primerane naň reagovať.

Prehľbovanie skupinovej spolupráce v náročných skupinových cvičeniach

- rozvíjanie skupinovej spolupráce a dôvery,
- koordinácia pohybu (dychu, zvuku a pod.),
- hlasová a pohybová dynamika,
- priestorová orientácia.

Rozvíjanie myslenia a tvorivé skupinové práce

- využívanie a zlepšovanie pamäti,
- poskytovanie vhodných stratégií a metód pre riešenie úloh,
- učiť sa hľadať a nachádzať kompromisy a dokázať voliť najlepšie riešenie,
- naučiť sa samostatne štrukturovať a rozvíjať vlastnú i skupinovú prácu,
- priebežná organizácia činnosti, dokončenie práce prezentovaním výsledkov na verejnosti.

2. Prácu s témou

Rozvíjanie vnímavosti na rôzne podnety a spôsoby motivácie

- bezprostredná reakcia na podnety (spontánne jednanie),
- vnímanie jednoduchých podnetov (zvuk, slovo, text, rytmus, hudba, obraz, pohyb a pod.) a tvorenie asociácie a zmyslových predstáv,
- vyjadrovanie pocitov, dojmov, predstáv rôznymi prostriedkami (nielen slovom, ale aj predmetom, farbou, zvukom, pohybom, rytmom atď.),
- rozvíjanie, obohacovanie a kultivácia výrazových prostriedkov,
- sústredená a samostatná (simultánna) práca s vytvorenou predstavou.

Jednanie s imaginárnou a reálnou rekvizitou, prípadne s oživeným predmetom alebo improvizovanou a jednoduchou bábkou

Rozvíjanie schopnosti, zručnosti pravdivo konať sám za seba v rôznom priestore, prostredí, situácii

- individuálne vytváranie konkrétnych predstáv (priestor, prostredie, situácia),
- upresňovanie spoločnej skupinovej predstavy,
- vstupovanie do predstavovaného (imaginárneho, naznačeného a pod.) priestoru – prostredia - situácii a správania sa v ňom:
- jednotlivci spoločne pri simultánnej hromadnej improvizácii bez kontaktov,
- jednotlivec sám pred ostatnými ako divákmi,
- skupina pri skupinovej improvizácii, v ktorej dochádza ku kontaktom, komunikácii a vytváraniu vzťahov,
- opakovanie, varovanie a rozvíjanie jednoduchých situácií (samostatne, s partnerom, v skupine).

Rozvíjanie schopnosti prirodzene jednať v úlohe niekoho iného

- vyjadrovanie vonkajších prejavov chovania postavy (typickosť a atypickosť) ,
- chovanie postavy v bežných okolnostiach, v mimoriadnych okolnostiach a pri zmene okolností,
- zverejňovanie pocitov postáv,
- výmena úloh,
- opakovanie, variovanie a rozvíjanie jednoduchých situácií (samostatne, s partnerom, v skupine).

Zvládnutie jednoduchej stavby dramatickej etudy

- sústrediť sa na jadro skúmanej situácie (konfliktu),
- vystavať etudu tak, aby mala jasný začiatok (uviedenie do problému) prehľadný a logický vývoj a zreteľné zakončenie (riešenie konfliktu),
- hľadať ďalšie možné riešenie.

Objavovanie a skúmanie vybraných či zadaných tém dostupnými a zatiaľ zvládnutými prostriedkami

- vyhľadávanie tém, práca s literárnou predlohou,
- spolupráca pri hľadaní symbolickej situácie zobrazujúcej túto tému,
- správanie sa v symbolickej situácii (sám za seba alebo v úlohe),
- variovanie a výber možných spôsobov riešenia tejto situácie,
- používanie širokej škály výrazových prostriedkov (nielen z oblasti divadla),
- smerovanie k najúčinniejšiemu predvedeniu tém (znakové, symbolické a metaforické vyjadrenie),
- rozvíjanie schopnosti pracovať na téme.

3. Tvarovanie tém a cesta k divadlu

Spôsob prípravy inscenácie

- voľba námety (zo života, z detskej literatúry, detských časopisov),
- hľadanie a upresňovanie tém, ktoré chceme predviesť, hľadanie ciest k ich predvedeniu,
- práca so zvoleným textom, cesta k interpretácii,
- príprava jednoduchého bodového scenára, prípadne určenie kľúčových momentov hry (dramatického textu) ,
- výber dramatických situácií,
- cvičenie situácie a prepojenie do väčších celkov,
- charakterizácia postáv, vonkajšie znaky, vnútorná motivácia,
- použitie kostýmov alebo kostýmových prvkov, doplnkov a rekvizít k významovému obohateniu postavy,
- práca s priestorom, zvukom, hudbou, materiálom, farbou a pod.,
- využitie možností hry s predmetom a bábkou,
- obsadenie úloh,
- tvarovanie inscenácie,
- predstavenie,
- sústredenie a psychofyzická aktivizácia pred vystúpením,

- hodnotenie predstavenia zo strany učiteľa (režiséra) i žiakov, sebahodnotenie každého jednotlivca,
- prípadná ďalšia práca na inscenácii na základe skúseností získaných pri predstaveniach.

Prevádzkové a technické činnosti súvisiace s prípravou inscenácie (príležitosť pre kolektívnu prácu a uplatnenie všetkých žiakov podľa ich schopností a záujmov)

- výroba scény, kostýmov, masiek, bábik, rekvizít atď.,
- technické zabezpečenie prevedenia,
- organizácia skúšok a vystúpenia.

Zoznámenie sa s divadlom ako samostatným umením

- charakteristika základných divadelných druhov a žánrov,
- inšpirácia niektorými typmi divadla (rituál, mýtus, barokové ľudové divadlo, epické divadlo),
- návštevy rôznych typov divadelných predstavení a diskusie o nich.

Dramatická výchova je od školského roku 2009-2010 súčasťou vyučovacieho procesu aj na Základnej škole internátnej pre sluchovo postihnutých v Kremnici. Vyučovanie prebieha jedenkrát v týždni. Som presvedčená, že prostredníctvom dramatickej výchovy môžeme smerovať k ideálu výchovy a vzdelávania, ktorým je dobrý, múdry, aktívny, šťastný a zodpovedný človek. Východisko je v jedinečnosti dieťaťa, aktívne učenie a začleňovanie do skupiny a kolektívu.

3.4 Špecifiká, úlohy a ciele dramatickej výchovy

Predmet dramatická výchova poskytuje žiakom praktické skúsenosti s dramatickou tvorbou a základné znalosti o nej. Špecifickosť tohto odboru spočíva nielen v tom, že sa zaoberá neprofesionálnym divadlom, že pracuje s deťmi, špecifickými sociálnymi skupinami (sluchovo, zrakovo, mentálne postihnutými, atď.), ale aj v tom, že s nimi vytvára konkrétny výsledok. Zameriava sa

predovšetkým na tvorivý proces, na vytváranie podmienok pre maximálny možný rozvoj tvorivosti prostredníctvom hry.

V dramatickej výchove nie je problém navodiť situácie, do ktorých sa dieťa vo svojom reálnom živote nedostane. A dôsledky chybného jednania nie sú v „dramatickej hre“ také závažne a nenapraviteľné ako v živote. V dramatickej výchove si dieťa osvojuje rôzne roly (predovšetkým v sociálnej sfére). Významnou črtou dramatických činností je, že sú vždy prevádzané v skupine. Dramatická výchova dáva možnosť rozvíjať tvorivú osobnosť ako celok, osvojovať si prakticky a modelovo sociálne roly, prostriedky komunikácie, modely medziľudskej interakcie.

Špecifikom dramatickej výchovy je skutočnosť, že sa tu pracuje predovšetkým s medziľudskými vzťahmi a situáciami (v nich sa medziľudské vzťahy prejavujú) a s premenou, ktorá vychádza z vlastného a prirodzeného hrania „ako“. Podstatou tejto premeny je správanie sa vo fiktívnej situácii, v ktorej sa účastníci hry a všetko, čo je do hry zahrnuté (priestor, predmety, zvuky), môžu stať niečím alebo niekým. Tak vznikajú dramatické postavy, deje a prostredie.

Dramatická výchova využíva hru ako jeden z možných princípov tvorby. Rozvíja herné spôsobilosti žiakov ako spôsob uchopenia skutočnosti, ktorý je založený na jej preskúmaní priamym konaním a zážitkom pri ňom.

Súčasťou dramatickej výchovy je tak isto proces vytvárania javisko-divadelného (činoherného i bábkového) alebo prednesového-tvaru (inscenácie), prípadne i jeho verejného predvedenia (predstavenia), nie však ako cieľ práce s deťmi, ale ako prostriedok výchovného procesu, pretože najdôležitejší je práve samotný tvorivý proces. Celá práca v dramatickej výchove by mala viesť k aktívnemu postoju žiakov ku kultúrnemu daniu v danej sociálnej komunite (rodina, škola, mesto atď.), a to nielen k diváckemu záujmu o ponuku kultúrnych akcií, ale i k priamej účasti na verejnom kultúrnom živote ako k jednému z možných spôsobov tvorivého naplnenia voľného času.

Dôležitou súčasťou dramatickej výchovy je okrem rozvoja špecifických schopností (psychosomatických, herných a sociálne komunikačných) aj proces dramatickej a inscenačnej tvorby. Pri tom je nevyhnutnou podmienkou vyhľadávanie a triedenie informácií. V procese dramatickej tvorby sa žiak učí skúmať danú tému

z rôznych uhlov pohľadu. Uvedomuje si dôsledky ľudského jednanja v najrôznejších situáciách a dôsledky rôznych riešení konfliktov. V dramatickej výchove je okrem iného kladený dôraz aj na schopnosť reflexie a sebareflexie - od elementárnej schopnosti priznať si chybu alebo omyl, cez schopnosť pozorne sledovať prácu druhých a poskytovať spätnú väzbu, spolupracovať s vychovávateľom, hodnotiť prácu skupiny, prijímať kritiku a adekvátne na ňu reagovať. To prispieva k zdokonaľovaniu a upevňovaniu osobnosti a charakteru dieťaťa.

Samozrejmosťou súčasťou dramatickej výchovy je práca s námetmi a témami, ktoré sa týkajú medziľudských vzťahov. Je rozvíjaná ich tvorivosť a vzťah ku skutočným hodnotám a ich odlišovanie od povrchnosti a gýču. Dramatická výchova môže prispievať k budovaniu zdravého sebedomia, ako aj k tolerancii voči inakosti druhých, čím sa zákonite znižuje aj riziko intolerancie, xenofóbie a rasizmu.

K obsahu dramatickej výchovy patrí aj uspokojovanie sociálnych potrieb dieťaťa a mladého človeka, z ktorých najvýznamnejšia je potreba sociálnej komunikácie, potreba odovzdávať informácie a byť vypočutý, počúvať a počuť, potreba družnosti, vzájomného vzťahu, vedomia, že som akceptovaný pre seba samého, že niekam patrí a že ostatní patria ku mne, potreba súhlasu okolia, pozitívne odozvy na každý pozitívny počin alebo vlastnosť, potreba zažiť úspech a vedieť zvládnuť neúspech, poznať z reakcií okolia aký vlastne som. Byť dôležitý pre druhých a dostávať príležitosť byť najdôležitejším v skupine, súčasne však rešpektovať, že druhí majú potrebu byť dôležití pre ostatných.

Ciele dramatickej výchovy môžu byť teda od všestranného rozvíjania osobnosti dieťaťa a jeho vzťahu k svetu, po zlepšenie komunikácie, zhodnotenie etických a estetických hodnôt, učiť sa zaujímať vlastné stanoviská, formulovať vlastné názory, rozvoj kreativity, schopnosť adekvátne prežívať fikciu, rozvíjať vnímavosť, zvyšovať emočnú inteligenciu. Dramatická výchova je zároveň aj cestou k jednotlivým umeniam.

3.5 Dramatická výchova ako prostriedok integrácie sluchovo postihnutých

Slovo **integrácia** pochádza z latinského *integrare*, čo znamená **sceľovať**. Zmyslom integrácie by malo byť zlepšenie kvality života sluchovo postihnutých. Každý človek bez ohľadu na svoj stav má ľudskú dôstojnosť a neobmedzené základné práva. Má právo žiť v ľudskom spoločenstve a plne rozvíjať svoju osobnosť, schopnosti, zručnosti, návyky, uspokojovať svoje základné životné potreby.

V 50. a 60. rokoch 20. storočia sa objavili prvé pokusy integrovane vzdelávať postihnuté deti s intaktnými (nepostihnutými) v Dánsku, Taliansku, Švédsku, Veľkej Británii. Postupne sa modely integrovaného vzdelávania zlepšovali a v 90. rokoch sa zavádzajú vo všetkých vyspelých krajinách. Na Slovensku sa možnosť vzdelávať postihnuté deti a mládež v bežných školách začala realizovať až po roku 1990.

Integrácia je jednou z foriem starostlivosti o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Chápeme ju ako zložku všeobecného vzdelávania, ktoré sa má deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami poskytovať v rámci bežných vzdelávacích inštitúcií, ak to umožňuje charakter postihnutia a aktuálna vývinová úroveň dieťaťa.

Podľa § 2 písm. s) **zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov** školskou integráciou sa rozumie výchova a vzdelávanie detí alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v triedach škôl a školských zariadení určených pre deti alebo žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Všeobecne záväzné právne a interné predpisy poznajú aj pojem **začlenenie**, ktorý sa používa ako synonymum pojmu **integrácia**.

Školskú integráciu môžeme definovať ako „dynamický, postupne sa rozvíjajúci jav, v ktorom dochádza k partnerskému súžitiu postihnutých a intaktných na úrovni vzájomne vyváženej adaptácie v priebehu ich výchovy a vzdelávania a pri aktívnom riešení výchovno-vzdelávacích situácií.“

Dramatická výchova môže byť jedným zo spôsobov integrácie sluchovo postihnutých. V dramatickom krúžku pracujem s deťmi, ktoré sú v starostlivosti Detského domova Maurícius. Ide o detský domov pre sluchovo postihnuté deti, ale sú tam umiestnené aj počujúce deti. Spolupráca detí z Detského domova Maurícius a detí zo Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnutých na dramatickom krúžku sa mi veľmi pozitívne osvedčila. Sluchovo postihnuté deti získali skúsenosti v komunikácii s počujúcimi, zvýšila sa ich komunikatívnosť, lepšie odzveranie z úst a dosiahol sa lepší prístup v kontakte s počujúcimi, hlavne odvaha pri komunikácii. Deti si rozšírili slovnú zásobu. Na druhej strane počujúce deti majú možnosť spoznať kultúru sluchovo postihnutých. Vďaka dramatickému krúžku sa sluchovo postihnuté deti zúčastňujú na rôznych festivaloch a súťažiach, kde sa stretávajú s počujúcimi deťmi.

Praktická část

4 Dramatická výchova a dramatický krúžok v praxi vychovávateľa

Od roku 1998 pracujem ako vychovávateľka v Základnej škole internátnej pre sluchovo postihnutých Viliama Gaňu v Kremnici. Zároveň vediem dramatický krúžok. Pracujem s deťmi, ktoré majú sluchové, mentálne i telesné zdravotné postihnutia. Dramatický krúžok vediem ako mimoškolskú voľno časovú aktivitu. Na začiatku sme sa stretávali raz za týždeň hodinu a pol. Teraz nám vyčlenili štyri hodiny do týždňa. Počas štrnásťročnej praxe som so sluchovo postihnutými deťmi naštudovala mnoho hier a divadelných predstavení. Stretávala som sa s rôznymi problémami, ktoré som musela prekonávať, ktoré ma významne obohatovali a posúvali ďalej.

V praktickej časti práce predstavujem skúsenosti s prácou so sluchovo postihnutými žiakmi vo voľnom čase v dramatickom krúžku. Popisujem tvorivé hry, rozohrievacie, relaxačné hry, cvičenia zmyslov a cvičenia na sústredenie. Venujem sa teórii, ale aj pohybu, výberu hudby, tiež kostýmom, scéne, kulisám a rekvizitám. Popisujem praktickú prípravu predstavenia po jednotlivých krokoch, od čítania textu s porozumením až po premiéru predstavenia. Väčšiu časť práce tvoria príklady textov, či už vytvorených alebo upravených, ktoré sme s deťmi realizovali v podobe divadelných predstavení aj s poznámkami ku realizácii príbehov. Cieľom práce bolo inšpirovať vychovávateľov, ktorí sa venujú tvorivej dramatike a ukázkami predstaviť svoj pohľad na dramatickú výchovu v praxi vychovávateľa.

V praxi som zistila, že je veľmi málo materiálov, o ktoré sa dá oprieť. Všetky pomôcky a materiály boli získané dosť zložito, pomôcky som si musela vymyslieť sama. Vzhľadom k tomu, že moji sluchovo postihnutí žiaci boli veľmi nároční, zvedaví a citliví, musela som im pripomenúť motiváciu, zmeniť prístup, prípadne vymyslieť niečo nové a originálne, čo by pozornosť žiakov vrátilo späť. Znamenalo to predovšetkým vytvárať vlastné nové texty, prispôbené veku, žiakom a aj mojím schopnostiam a nakoniec vytvorený text predstaviť zaujímavou formou verejnosti.

S nacvičenými divadelnými predstaveniami sa zúčastňujeme na rôznych súťažiach a festivalov určených pre sluchovo postihnutých, ale aj počujúcich. Každý rok vystupujeme na festivale záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých

detí a mládeže (ZUČ) a na festivale Napočka v Kremnici. Tiež nás pozývajú na regionálnu prehliadku detských divadiel Rozprávkové javisko, ktorá sa uskutočňuje v Žarnovici a v Žiari nad Hronom.

Festival záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých detí a mládeže sa uskutočňuje spoločne s benefičným koncertom Počuť srdcom. V roku 2013 sa konal 21. ročník záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých detí a jubilejný 20. ročník benefičného koncertu Počuť srdcom. Nadácia Vlada Kulíška Počuť srdcom bola založená v roku 1993 a jej hlavným poslaním je pomoc pri výchove a vzdelávaní sluchovo postihnutých detí na celom Slovensku.

Vlado Kulíšek je výrazná osobnosť slovenskej pantomímy. Narodil sa v Čechách v rodine ruskej baletky, ale od roku 1983 žije a pôsobí na Slovensku. Je výrazným individualistom a vystupuje prevažne sám - ale len zdanlivo. V spojení s muzikantom a skladateľom Radkom Michalkom vytvárajú dokonale zohratú dvojicu. Obaja umelci spolupracujú už viac ako dvadsať rokov, pričom profesionálne sa divadlu venujú od roku 1989. Od roku 2005 v spoločnom divadle, ktoré nesie názov Theatre Fortissimo. Najväčšou prednosťou ich netradične zvládnutých predstavení je aktívna spolupráca s obecnstvom. Vlado Kulíšek dokáže upútať pozornosť obecnstva a je spoľahlivým sprievodcom všetkými nečakanými situáciami, ktoré zvláda s humorom a ľahkosťou. Divadlo Fortissimo nerobí rozdiel medzi detským a dospelým divákom. Možno aj vďaka tomu sú školské predstavenia tejto dvojice často hodnotené ako jedny z mála, kde sa deti aj učitelia naozaj bavia.

Vlado Kulíšek sa už mnoho rokov aktívne venuje sluchovo postihnutým. Ako profesionálny mím absolvuje predstavenia pre sluchovo postihnutých, zaujíma sa o ich problematiku. Rozhodol sa tiež zorganizovať „koncert“ pre sluchovo postihnuté deti, keďže všetky benefičné koncerty sú založené predovšetkým na hudbe, čiže na vnímaní sluchom. 8. októbra 1994 sa mu podarilo uskutočniť 1. ročník. Po koncerte ho oslovili členovia Slovenského zväzu sluchovo postihnutých a pozvali na festival záujmovo umeleckej činnosti. Tak sa začala aktívna spolupráca Vlada Kulíška so sluchovo postihnutými deťmi. Od roku 1996 Nadácia Počuť srdcom a Slovenský zväz sluchovo postihnutých organizovali ZUČku aj koncert v jednom termíne. Festival záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých od roku 2006

organizuje Nadácia Počúť srdcom, v spolupráci so Základnou školou pre sluchovo postihnutých na Drotárskej ceste v Bratislave.

V roku 2013 sa podarilo už ôsmykrát festival uskutočniť v bratislavskom divadle Aréna. Záštitu nad festivalom prebrala manželka prezidenta Slovenskej republiky Ing. Silvia Gašparovičová. Krásne prostredie divadla Aréna inšpiruje deti k vynikajúcim výkonom. Vysokú umeleckú úroveň jednotlivých vystúpení sluchovo postihnutých detí ocenila aj odborná porota v zložení Vlado Kulíšek – mím, predseda poroty a členovia Zuzana Harenčáková – tanečný interpret a pedagóg, Peter Vrťo – herec a režisér. Podujatia sa zúčastnilo stodvadsaťosem účastníkov zo Základných škôl internátnych pre sluchovo postihnuté deti z Bratislavy, Kremnice, Prešova, Lučenca a Levoče. Stredoškolskú mládež reprezentovali účastníci z SOU v Bratislave, Prešova a Kremnice. Deti a mládež súťažili v štyroch javiskových umeleckých kategóriách (tanec, pantomíma, divadlo a rôzne) a aj v kategórii výtvarné umenie a fotografia. Vekové kategórie boli do 12 rokov, od 12-16 rokov a stredoškolská mládež.

Spojenie prehliadky záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých detí a benefičného koncertu Počúť srdcom sa osvedčila ako výborná myšlienka. Sluchovo postihnuté deti sú vnímavé najmä na také druhy umenia, ako sú pantomíma, tanec, akrobacia a z týchto druhov umenia sa zostavuje aj program koncertu. Deti na týchto koncertoch nachádzajú možnosť svojej integrácie do bežného života počujúcich. Popri profesionálnych umelcoch účinkujú na prehliadke záujmovo umeleckej činnosti aj deti z jednotlivých škôl pre sluchovo postihnutých z celého Slovenska. Aj toto je motiváciou pre sluchovo postihnuté deti, ktorá prispieva k tomu, že každý rok je úroveň vystúpení vyššia.

Úspechy a dobré výsledky ma presvedčili, že práca, ktorú robím, má zmysel. V dramatickom krúžku pracujem s deťmi zo Základnej školy pre sluchovo postihnutých a s deťmi z 2. stupňa zo Špeciálnej základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici. Sú to deti vo veku od jedenásť do sedemnášť rokov so sluchovým, ale aj s mentálnym postihnutím. Väčšina žiakov je zo základnej školy internátnej pre sluchovo postihnutých, ale pracujem aj s deťmi, ktoré sú umiestené v Detskom domove Maurícius. Podľa zloženia detí, ktoré navštevujú dramatický krúžok, musím zamerať aj výber témy pre divadelné predstavenia.

Praxou získavam skúsenosti, ktoré ma motivujú vylepšovať hodiny dramatického krúžku. Snažím sa, aby bol čas strávený na hodinách pre deti zaujímavý a aby sa na dramatický krúžok vždy tešili. Preto sa neustále vzdelávam a hľadám nové informácie. Pri štúdiu literatúry ma zaujal pojem výchova zážitkom a hlavne jej základná téza.

„Vo výchove zážitkom ide o celistvosť ľudského života a sociálnych vzťahov, aj vzťahov vo výchove, o sebarealizáciu a sociálnu zodpovednosť. Podstatu výchovy zážitkom vyjadruje základná téza v spojení:

srdce (zážitok) – ruka (činnosť) – rozum (poznatky).

Srdce symbolizuje zážitok (*srdce bije pre život a lásku*),

ruka symbolizuje činnosť, aktivitu (*ruka pracuje a koná*),

rozum symbolizuje intelekt (*rozum umožňuje učenie a riadenie*)“ (Kratochvílová, 2004, s. 227).

V zahraničnej literatúre sa často nerozlišuje medzi výchovou a vzdelávaním (ako praktickými činnosťami) a pedagogikou (ako teóriou-vedou o výchove a vzdelávaní). Pojem „pedagogika zážitku“ pochádza z Nemecka a u nás výraznejšie vstúpila do podvedomia od začiatku 90-tych rokov. Z pedagogického hľadiska ide o teóriu a metodiku výchovy zážitkom. Z pedagogicko-psychologického hľadiska ide o teóriu tvorby zážitkov, ďalej o cieľavedomé vytváranie podmienok na zážitky a o premenu zážitkov na skúsenosti.

Koncepcia pedagogiky zážitku, presnejšie výchovy zážitkom vychádza zo zážitkovej terapie a spája sa s menom a so životnými osudmi nemeckého filozofa a reformného pedagóga Kurta Hahna (1886 – 1974). Základom výchovy zážitkom je princíp účinku – vlastných zážitkov, skúseností, dojmov, ktoré človek bezprostredne sám prežije „na vlastnej koži“, uvedomuje si ich a ktoré menia jeho hodnoty, postoje.

4.1 Použité metódy práce v dramatickom krúžku

Počas činnosti v dramatickom krúžku a v dramatickej výchove sa používajú rôzne metódy práce napr. rozprávania s posunkovým jazykom, rozhovor, demonštrácia, problém, pochvala, kritika, povzbudenie, rôznorodosť činností, dosiahnuteľnosť cieľa, prežitie úspechu.

- **Expozičné** - monológ, dialóg, demonštrácia, problém, projekt, samostatná práca s textom, opis, vysvetľovanie, dramatizácia, rozhovor, pozorovanie, manipulácia s predmetom, hra, situačné hry, inscenačné hry, práca s knihou, samostatné s využitím techniky, mimovoľné učenie.
- **Fixačné** - opakovanie, precvičovanie, otázky a odpovede, opakovací rozhovor s posunkovým jazykom. Opakovanie zamerané na presné zapamätanie si textu, dramatizácia, motorický tréning, atď.
- **Diagnostické a klasifikačné** - diagnóza, hodnotenie, klasifikácia, kontrola a skúšanie, praktické skúšanie, pozorovanie sluchovo postihnutého žiaka.
- **Improvizácia.**

V dramatickej výchove môžeme metódy rozdeliť na:

- 1) pantomimicko-pohybové (pohyb v príbehu aj mimo neho),
- 2) verbálno-zvukové (rôzne zvuky),
- 3) graficko-písomné (výtvarné techniky),
- 4) materiálno-vecné (komunikácia s prostredím).

4.2 Praktická príprava predstavenia

Pri nacvičovaní predstavenia sa mi osvedčila nasledovná postupnosť krokov.

Charakterizácia

Prečítanie textu z knihy - čítanie s porozumením, prečítanie musí byť kvalitné a zrozumiteľné, o príbehu sa rozprávame. Zdôvodňujeme, prečo je to tak, ako je, aká je ktorá rola, prečo postupujeme práve tak, pridelujeme jednotlivým postavám

vlastnosti, ktoré deti poznajú, vedia ich vyjadriť.... Spoznávame príbeh a postavy, ktoré v ňom hrajú.

Rozdelenie a čítanie rolí

Podľa toho, ako poznám svojich žiakov. Niektorí sluchovo postihnutí neradi čítajú knihy, takže im vysvetlím príbeh a nové slová a zvolím si individuálny prístup.

Práca s pamäťou a posunkovým jazykom

Texty musím so sluchovo postihnutými žiakmi opakovať s posunkovým jazykom, vysvetliť im čo má, ktorá rola ovládať, čo má robiť, ako sa má pohybovať – čo je tiež veľmi dôležité. Ak si žiaci nebudú istí v textoch, nebudú sa môcť sústrediť, jednoducho predstavenie vôbec neprežijú.

Pohybová príprava

Je veľmi dobré mať pripravenú premyslenú grafickú mapu predstavenia, aby jednotlivé postavy vedeli, z ktorej strany majú prísť, aké miesto je im určené na javisku. Dôležité je naučiť sluchovo postihnutých žiakov dobre sa orientovať na javisku, aby neboli napríklad obrátení chrbtom k divákovi. Často sa stáva, že deti nevedia dať potrebnú silu a smer gestám.

Skúška kostýmov

Žiaci si vyskúšajú svoje kostýmy. Je potrebné zistiť, či im kostýmy dobre sedia, či nespôsobujú nejaký problém, prípadne či neprekážajú v pohybe. Kostýmy by mali byť pohodlné, samozrejme mali by byť prispôsobené nielen jednej veľkosti, ale aspoň 3- 4 veľkostiam.

Pohybová príprava na javisku

Podľa grafickej mapy prechádzať, nacvičiť a opakovať pohyb v predstavení na tom javisku, na ktorom sa bude hrať premiéra. Dôležité je poznať javisko, konštatovanie „ja to budem vedieť“ sa nemusí vyplatiť a predstavenie môže skončiť zmätkom.

Generálka skúška v internáte

Je to skúška pred premiérou, dajú sa na nej „vychytať muchy“. Je potrebné predviesť celé predstavenie a viackrát zopakovať problémové miesta, zvyknúť si na trému. Bolo by veľmi dobré, mať na generálke divákov, ktorí poznajú prácu s divadlom a realizovať ich pripomienky ešte do premiéry.

Na prvých hodinách pred nacvičovaním nového predstavenia si vždy zopakujeme **Desatoro návštevníka domu kultúry**. Považujem za dôležité, aby deti vedeli, čo majú robiť nielen ako herci, ale aj ako návštevníci predstavenia. Deti vytvoria trojice a každá trojica pomocou pantomímy predstaví niektorý bod z desatora.

- 1) Na predstavenie príď aspoň o 15 minút skôr. Ak sa oneskoríš, dnu môžeš ísť cez prestávku.
- 2) Obleč sa vždy tak, ako sa na kultúrne podujatie patrí.
- 3) Kabát, tašku alebo dáždnik si odlož v šatni. Tieto veci nepatria do sály.
- 4) Priprav si vstupenku a skontroluj si, z ktorej strany máš do sály vojsť. Pri vstupe ti pomôže uvádzačka.
- 5) Mobilný telefón na predstavenie nepatrí. Ak bez neho nemôžeš byť, tak si ho aspoň vypni.
- 6) Kameru a fotoaparát môžeš používať len so súhlasom autora. Radšej si kúp bulletin.
- 7) Žuvačku nelep na sedačku, potraviny tiež nepatria na predstavenie.
- 8) Ak chceš odísť skôr, môžeš tak urobiť počas najbližšej prestávky. Ani posledný autobus nie je dôvodom na odchod.
- 9) Po prestávke sa vráť na svoje miesto včas.
- 10) Pri odchode sa v šatni postav, čo najbližšie k tvojím veciam. Ak máš čas, tak si radšej zájdi na drink.

Výborne sa pri tom zabavíme, ale aj veľa naučíme. Ja, ako vychovávateľka som samozrejme k vystúpeniam mala aj pripomienky, ale udelila som najmä pochvaly.

Cieľ najlepšie vystihuje heslo: **„Ak sa týmito radami budete riadiť, nebudete sa musieť nikdy za seba hanbiť“**.

5 Divadelné predstavenia

„ Pomôžme deťom nájsť svoje šťastie ... cez hry, učenie, cez vzťah“.

Každé predstavenie je niečím jedinečné. Výber témy na divadelné predstavenie prispôsobujem zloženiu detí v dramatickom krúžku. Musím zhodnotiť ich schopnosti, vedomosti i motiváciu. Ako ukážku mojej práce so sluchovo postihnutými deťmi vyberám štyri predstavenia, ktoré som označila štyrmi lístkami zo štvorlístka.

Štvorlístok je symbolom šťastia

Spokojné a šťastné detstvo so všetkým, čo so sebou prinesie, vie ovplyvniť to, kým sa staneme, akým budeme „dospelákom“, keď raz vyrastieme. A keď sa budeme samých seba pýtať, či sa nám darilo a darí nájsť svoj vlastný štvorlístok.

Môj Štvorlístok prinášajúci šťastie dieťaťu je zložený z lístkov nazvaných:

Lístok 1. **Lesná súťaž**

Lístok 2. **Bezstarostné motýle**

Lístok 3. **U nás taká obyčaj. Slovenské ľudové hry a tradície**

Lístok 4. **Omrvinka**

Ideálom výchovy a vzdelávania by mal byť **dobrý** - (čestný, morálny, charakterný), **múdry** - (vzdelaný, tvorivý), **aktívny** - (samostatný, pracovitý, iniciatívny), **šťastný** - (vyrovnaný, zdravý), **zodpovedný** - (v konaní voči sebe, ľuďom, životnému prostrediu) človek.

Právo na šťastné detstvo má každé dieťa.

Za humanistické princípy vzdelávania považujem:

- 1) **Dôležité je pozitívne emocionálne prežívanie dieťaťa.**
- 2) **Práva na výchovu a vzdelávanie v súlade s dohovorom o právach dieťaťa.**

3) Práva na rozvoj vlastnej individuality.

4) Práva na celostný rozvoj osobnosti.

Naplnenie uvedených princípov predpokladá priaznivú výchovno-vzdelávaciu klímu s dôrazom na rozvoj tvorivosti pred pamäťovým učením, v ktorej sa realizuje učenie hrou a zážitkom.

5.1 Lístok 1. Lesná súťaž

Počet účinkujúcich: 9

Dĺžka predstavenia: 15 minút

Pomôcky: papierové klobúky - hríby, zástery s motívom plaviek, CD, notebook, projektor na prezentáciu

Popis predstavenia: Prácu na divadelnom predstavení sme začali čítaním príbehu Lesná súťaž z knihy Maľované čítanie od Jiřího Mavela (2001). Ide o jednoduchý príbeh, ale obsahuje mnoho poučných a nových informácií. K tejto téme som sa dostala náhodou, keď som pre dcéru Nelku hľadala čítanie, pri ktorom by sa aj zabavila. Prečítala si príbeh, vyfarbila obrázky a dopĺňala do textu nové slová. To inšpirovalo, a tak som tento príbeh ponúkla aj моjím deťom z dramatického krúžku. Ide o päť detí z Detského domova Maurícius a štyri deti z internátu základnej školy.

Pri práci v dramatickej výchove sa snažím odpovedať na **2 základné otázky**, tvoriace zmysel činnosti:

- 1) Čo chcem zo sluchovo postihnutého dieťaťa dostať?
- 2) Čo môžem sluchovo postihnutému dieťaťu poskytnúť pri rozvoji jeho dramatickej schopnosti?

Odpoveďou je:

- Snažiť sa hľadať pre deti vhodné konkrétne texty, príbehy, hry.
- Čítanie a pochopenie obsahu rozprávok prostredníctvom dramatickej tvorivosti.
- Vytvoriť prostredie, aby deti mali možnosť orientovať sa na javisku.

- Vytvoriť predpoklady na kolektívnu tvorbu s deťmi prostredníctvom slov a posunkového jazyka, improvizovať príbehy pohybom.
- Využívať výrazové prostriedky verbálnej a neverbálnej komunikácie, ktoré sú používané hlavne v dramatickej výchove (pohyb, mimika, gestikulácia, rytmus, tempo, dynamizácia, typizácia, fabulácia).

Pri príprave divadelného predstavenia som si uvedomila, že hrať sa znamená možnosť vyskúšať si sám seba v rôznych situáciách, načerpať nové sily a radosť. Zameniť na chvíľu životné súťaženie a nevraživosť za spoluprácu. Každá hra má svoju mikrosféru, ktorá vyžaduje citlivé zaobchádzanie a schopnosť sociálneho cítenia. Správne vedenie hry je preto do istej miery umením, a to umením nielen pedagogického prístupu, ale dramaturgie, réžie, skúseností, rozvahy, rozhodovania. Hra prináša slobodu konania, nové možnosti, humor, pocit spolupatričnosti. Hrať sa je pre človeka prirodzené. Hry môžu zapájať žiakov do výchovno-vzdelávacieho procesu, prinútiť ich k takému sústredeniu, aké nemožno dosiahnuť pomocou žiadnej inej metódy.

Vo výchove majú herné aktivity pre žiakov nezastupiteľné miesto, učia ich tvoriť si názor, provokujú ich problémy, ponúkajú poznanie medziľudských vzťahov i samých seba. Aby hra splnila výchovný zámer a aby obidve strany mali z hry radosť a úžitok, treba hru čo najlepšie uviesť. Preto som si položila otázky:

- 1) Čo hrou sledujem, aký je výchovný cieľ, aký je dramaturgický zámer?
- 2) Chcem podporiť v žiakov tvorivosť?
- 3) Ide mi o spoluprácu všetkých?
- 4) Ako budem deti motivovať?

Nadchnúť žiakov pre niečo neobvyklé, nie je tak ľahké. Zvlášť, pokiaľ v škole nič podobné ešte nepoznali, navyše žiaci majú v sebe zakódované, že sú za všetko hodnotení a za vyššie prejavy aktivity je potrebné použiť aj trestanie.... Často rozhodujúcim faktorom pre správne vyznenie hernej aktivity je jej motivácia. Teda v umení uviesť žiakov do hry, vyvolať ich aktivitu. Motivácia musí byť zaujímavá, nenásilná, vhodná a presvedčivá. Preto sme prvé hodiny dramatického krúžku venovali nasledovným herným aktivitám.

Aktivity na rozvoj empatie

- 1) Deti sedia v kruhu. Postupne každý v pantomíme vyjadri nijaký predmet (hodiny, lampa...). Vychovateľka položí do kruhu nejaký predmet, napríklad: papuče, školskú tašku, pero. Deti chvíľu rozmýšľajú, a potom sa snažia vyjadriť niekoľkými vetami pocity daného predmetu.
- 2) Deti stoja v kruhu a podávajú si loptu. Podľa pokynov vychovateľky si loptu predstavujú ako – studenú snehovú guľu, horúci kus horiaceho dreva, zapáchajúci predmet.
- 3) Deti sedia v kruhu a postupne si z košíka alebo starého klobúka ťahajú lístky, na ktoré vychovateľka popísala rôzne pocity napríklad: - hnev, radosť, smútok, nenávisť, prekvapenie, nadšenie .... Deti pantomímou tváre vyjadrujú pocity a ostatné deti hádajú, o aký pocit ide.
- 4) Deti sedia v kruhu a odpovedajú na otázky. Aké hríby poznáš? Akým hříbom by si chcel byť? Na aký hříb myslíš, že sa podobáš?

Deti na hry reagovali dobre, zapájali sa do kolektívu. Zabavili sme sa a veľa nasmiali. Porozprávali sme sa aj o hříboch.

Ďalšie hodiny sme venovali **energizačným a relaxačným cvičeniam**.

- 1) **Elektrina** - Všetci žiaci sa posadia do veľkého kruhu s nohami skríženými tak, aby sa dotýkali kolenami. Chytia sa za ruky. Jeden žiak stlačí ruky spolužiaka na jednej strane a spolužiak vedľa neho odovzdáva energiu ďalšiemu spolužiakovi, a tak sa elektrina postupne šíri po celom kruhu.
- 2) **Epidémia** - Deti sedia alebo stoja v kruhu. Jeden zo spolužiakov spraví grimasu na tvári a obráti sa k svojmu susedovi vľavo. Ten musí grimasu zopakovať a opäť sa obráti k susedovi vľavo, ktorý tiež grimasu zopakuje. Všetci počas jedného kola musia napodobniť rovnaký výraz tváre. Miesto grimasy môžu byť napodobnené aj iné telesné pohyby a postoje.
- 3) **Volám sa a robím toto...** - Deti sedia v kruhu. Jeden hráč začne aktivitu: „Volám sa Andrea a robím toto...“ - pritom urobí ľubovoľný pohyb, poškrabe sa napríklad ľavou rukou za ľavým uchom. Sused vľavo od nej to zopakuje a pokračuje: „a ja sa volám Tomáš a robím toto ...“ - prekríži si napríklad nohy. Tomášov sused

musí znova opakovať pohyby predchádzajúcich spolužiakov a vymyslieť nový pohyb.

Deti na všetky hry reagovali so záujmom a nadšením.

Na ďalších hodinách dramatického krúžku som predstavila deťom tzv. **rekreačné činnosti a psychomotorické hry**.

- 1) **Hmatové vrecúško** - Pomôcky: látkové vrecko s rôznymi predmetmi. Tri predmety dáme deťom do rúk na pozorovanie. Potom vychovávateľka vloží predmety do vrecúška. Deti musia predmety nahmatať rukami a skúsia uhádnuť čo to je....
- 2) **Hranie krátkych rolí** - Pantomimické úlohy môžu zahrať i dve osoby. Napríklad: úlohy si deti môžu vybrať z vopred pripravených lístkov – mamička a dobré dieťa, mamička a neposlušné dieťa, pán a pes... Takto sa dajú vyjadriť i rôzne remeslá. Hrať by mali len tie deti, ktoré si to prajú! Postupne môžeme nechávať hrať tri, štyri deti na jednoduché témy – cesta vlakom, veľký nákup, prechádzka záhradou...
- 3) **Zrkadlová hra** - Dvojica detí stojí oproti sebe. Jedno dieťa predvádza činnosť, druhé ho napodobňuje. Po každej činnosti vychovávateľka vyzve deti, aby hovorili o tom, čo vyjadrovali.
- 4) **Balansovanie na veľkých loptách** - Pomôcky: veľké nafukovacie lopty, medicinbal. Deti sa položia bruchom na veľké lopty a pokúšajú sa prevaľovaním balansovať. Skúsia dvíhať ruky.
- 5) **Cvičenia so zázračnou šnúrou** - Pomôcky: guma na skákanie. Dve osoby držia zázračnú šnúru na obidvoch koncoch. Deti podbiehajú popod šnúru, ktorú držíme vo výške hlavy na druhú stranu. Postupne sa šnúra vždy posunie nižšie. Nakoniec sa drží tak nízko, že sa popod ňu musí podliezť. So šnúrou sa môžu robiť rôzne varianty: šnúru držíme dvojito. Obe šnúry natiahneme v rozdielnej výške. Zázračnú šnúru môžeme položiť na zem a deti ju môžu preskakovať.

Aj na tieto hry a cvičenia deti reagovali vhodne. Splnili vytýčený cieľ, aby psycho-motorické aktivity napomáhali rozvoju sociálnych vzťahov, sluchového a zrakového vnímania. Podporili rozvoj pohybového, citového, poznávacieho a sociálneho osobnostného vývoja. Potom sme prešli k čítaniu príbehu „**Lesná**

súťaž“. Deti vymaľovali obrázky a dopĺňali do textu slová. Museli pomenovať veci a zvieratá, ktoré videli na obrázkoch. Zistila som, že niektoré deti nepoznali hríby, nikdy ich ani nejedli. Deti z detského domova neboli napríklad nikdy v lese. Preto sme si spoločne prezreli Atlas hřibov a tiež sme si vyhľadali nové informácie na internete. Spoločne sme sa vybrali do lesa na hřiby, ale nič sme nenašli. Asi nepoznáme správne hubárske miesta v Kremnici. Na záver sme zhodnotili našu prácu. Najprv sa deťom zdali úlohy ľahké, v skutočnosti, ale urobili chyby v gramatike a tiež nepoznali hřiby. Keď som sa presvedčila, že všetci pochopili príbeh, prešli sme k rozdeleniu úloh – teda každý si vybral svoj hřib.

Spojili sme to s pantomímou: **Miss huba s najkrajším klobúkom**. Každý žiak podľa svojej postavy, povahy a typu si vybral a znázornil hřib. Ostatní sme hodnotili a pridávali svoje nápady. Keď sme už mali úlohy - hřiby rozdelené, zadala som dievčatám ďalšie úlohy. Mali si sami vyplniť charakteristiku svojej osoby, teda bydlisko, znamenie, prezývku, miery, povolanie. Dievčatá sa toho vtipne zhostili. Ďalej sme pristúpili k výberu kostýmov. Spoločne sme v šatníku hľadali vhodné oblečenie. Dievčatá odmietli prezentáciu v plavkách. Preto som musela vyrobiť zástery, na ktorých boli znázornené plavky. Dievčatám sa uľavilo. Niekoľko hodín sme strávili pri príprave klobúkov. Veľa sme maľovali, vystrihovali, lepili papiere. Výsledok našej práce som spracovala formou prezentácie (**vid' príloha č. 3**). Ostatní, čo nehrali hřiby, dostali úlohy moderátorov.

Barbora Rakovská moderátorka - žiak

Pavel Habera spevák - vlk

Ján Kraus český herec - medveď

Adela Banášová slovenská moderátorka – rys

Deti sa úloh zhostili výborne, pantomímou vyjadrili typické gestá porotcov. Najprv som s každým individuálne cvičila, potom sme sa snažili zapojiť úlohy do príbehu. Neskôr sme pripojili k príbehu hudbu a samozrejme mnoho hodín precvičovania.

Záver

V bežnom živote poznávame a prijímame celý rad úloh – rolí: muž, žena, žiak, priateľ, nepriateľ. Zvlášť deti zapájajú do hry svoju osobnú predstavivosť a často hrajú roly dospelých, tvoria spletité deje i zložité postavy a do hry sa ponárajú so všetkou vážnosťou a zaujatím. Hranie rolí patrí medzi prirodzené ľudské činnosti. Skutočnosť, že sú žiaci nútení vyrovnávať sa s navodenou situáciou, ktorú predtým nikdy nezažili, posilňuje to ich sebavedomie a rozvíja schopnosti riešiť problematické situácie.

S predstavením Lesná súťaž sme sa zúčastnili na 17. ročníku Festivalu záujmovo-umeleckej činnosti detí a mládeže so sluchovým postihnutím v Bratislave a získali sme 1. miesto v kategórii divadlo - starší žiaci. Fotodokumentácia (**viď príloha č. 4**). Deti aj ja sme mali z toho obrovskú radosť. Aj dnes mám pri spomienke na to krásne pocity. Hlavne keď spracujem témy, ktoré sú originálne. Je to pre mňa ďalšia motivácia a zároveň hrdosť, že som niečo také spolu s deťmi dosiahla. Teším sa, že môžem pracovať so sluchovo postihnutými deťmi a dosahovať dobré výsledky. Na súťažiach sa mám možnosť tiež porovnať aj s počujúcimi pedagógmi. Práca tak nie je pre mňa len zamestnaním, ale aj zábavou.

5.2 Lístok 2. Bezstarostné motýle

Počet účinkujúcich: 8

Dĺžka predstavenia: 10 minút

Pomôcky: fúrik, gitara, farebné paravány, CD - hudba, farebné osvetlenie

Popis predstavenia: Prerozprávanie a priblíženie príbehu bezstarostných motýľov medzi počujúcimi a nepočujúcimi. Deti spolupracovali na vymyslení príbehu.

Na spoločných pravidelných stretnutiach sediac v kruhu na koberci sa s deťmi často rozprávame o rozprávkach, zaujímavých príbehoch, ktoré sluchovo postihnuté deti zaujali. Tak to bolo aj pri výbere témy na divadelné predstavenie Bezstarostné motýle. Deti mi po návšteve školskej knižnice priniesli ukázať knihu Bezstarostný motýlik, ktorej príbeh sa stal inšpiráciou a predlohou pre predstavenie. Už po prvom

prelistovaní ich zaujala. Bola veľmi pekne ilustrovaná a mala jednoduchý text. Hneď si ju chceli prečítať. To bol prvý krok k realizácii predstavenia.

BEZSTAROSTNÝ MOTÝLIK

Mravček pracoval celý deň bez oddychu, ale jeho kamarát motýlik sa mu vysmieval. Veľmi sa namáhaš, povedal mu. Omnoho zábavnejšie je spievať si a užívať si slniečka a naozaj! Motýlik nerobil nič, len poletoval z kvietka na kvietok, pyšný na svoje krásne krídelká, na ktorých žiarili jasné farby. Mravček si motýlika nevšimal. Pripravoval sa ďalej na zimu, ktorá sa už blížila. Motýlik sa o zimu nestaral. Nemyslel na nič iné, ako na to, aký je krásny. Prišli však prvé mrazy a náš bezstarostný motýlik videl, že má komoru prázdnu. A čo mravček? Ten bol predvídavý a nazbieral si zásoby na celú zimu. Motýlik bol už veľmi hladný, a tak zašiel za svojim kamarátom mravčekom. Tomu bolo motýlika ľúto, a tak mu dal najesť. Ale musel sľúbiť, že v lete bude už myslieť na zimu, a usilovne pracovať. (Bezstarostný motýlek. Vydavateľství Junior, s. r. o)

Cieľom práce s literárnym textom je hlavne zlepšiť techniku čítania, vedieť reprodukovať dej. Zvládnuť jednoduchú dramatizáciu, rozlíšiť prózu od poézie, vedieť nájsť hlavné postavy.

Pri práci s literárnym textom sa sústred'ujem na:

- 1) Vonkajšie činnosti - čítanie, počúvanie, rozhovor s posunkovým jazykom, predvádzanie, pozorovanie.
- 2) Vnútorne činnosti - konkretizácia, prežívanie, objavovanie, hodnotenie.

Prvú hodinu dramatického krúžku venujeme čítaniu zvolenej ukážky. Po prečítaní textu s ním pracujeme. Určíme si hlavné a vedľajšie postavy, ich charakter, pripisujeme im vhodné vlastnosti, pokúsime sa ich opísať po vonkajšej stránke. Môžeme dať deťom za úlohu v krátkom čase nakresliť ich podobu podľa vlastných predstáv. Hlavné postavy je dobré stvárať pohybom, mimikou, pantomímou, porozprávať sa s deťmi na tému, s ktorou postavou by sa dokázali stotožniť.

Na ďalších hodinách dramatického krúžku si v krátkosti pripomenieme dej (reprodukcia). Prejdeme k rozdeleniu úloh hlavných postáv. S posunkovým výrazom

prečítame dialógy. Jednotlivé herecké skupinky sa pokúsia v krátkom čase o nácvik dialógov, zahrajú dej ukážky – majú možnosť improvizácie a vlastného osobnostného vkladu do postavy. Hrá vždy jedna skupinka a ostatní prijímajú rolu diváka. V závere hodiny vždy jednotlivé výkony zhodnotíme. Neskôr som sa na hodinách dramatického krúžku zamerala na:

- 1) **Hry na rozohriatie** – pred hrami, ktoré si vyžadujú väčšie sústredenie, ale i priebežne podľa a situácie.
- 2) **Hry na uvoľnenie** – tieto hry vedú k celkovému uvoľneniu žiakov. Mali by prebiehať bez vonkajších rušivých vplyvov.
- 3) **Hry na sústredenie** – pri výbere týchto hier vychádza vychovávateľka z úrovne skupiny i jednotlivých žiakov a zo zamerania hier.

Hry s pohybom

V dramatických hrách s pohybom nadväzujeme na získané návyky a zručnosti žiakov z telesnej výchovy v podobe vyjadrenia vnútornej dynamiky cez pohybový prejav. Pritom nejde o pohyb mechanický, ale o pohyb s určitým výrazom. Žiaci sú vždy v istej roli (predstavujú osobu,...) majú priestor na sebvýjadrenie a získavanie skúseností (zážitkové učenie).

Improvizácia

Improvizáciu chápeme ako rozohranie námetu, ktorí žiaci samostatne riešia. Žiaci najprv prostredníctvom hračiek, rôznych predmetov vstupujú do vzájomného dialógu. Na základe reakcií spoluhráča sa učí komunikovať a spolupracovať. Pri správnom usmerňovaní a vedení žiak postupne dokáže samostatne (za seba) improvizovať v rôznych situáciách.

Dramatizácia

Príprava dramatizácie nespočíva v nácviku dialógu, ale v spoločnom hľadaní pohybového a verbálneho stvárnenia predlohy. Vychovávateľka sluchovo postihnutých žiakov oboznámi s literárnou predlohou, opakovaním si overí, či si obsah predlohy osvojili.

Postup pri dramatizácii

- 1) Žiaci hrajú danú úlohu – postavu alebo situáciu – súčasne, pričom hľadajú primeraný pohyb na vyjadrenie vnútornej dynamiky postavy alebo situácie.
- 2) Postavu alebo situáciu hrá každý žiak individuálne, až kým sa nevymení celá skupina.
- 3) Každý žiak hrá postavu, ktorú si vybral. Ak má o tú istú rolu záujem viacero žiakov, využijeme alternáciu postáv. Posunkový prejav vychádza z pohybového vyjadrenia postavy alebo situácie. Vychovávateľka hľadá pre každého žiaka uplatnenie.

Záver

Každé divadelné predstavenie je niečím jedinečné. Divadelné predstavenie Bezstarostné motýle sa vyznačuje tým, že tému si vybrali sami žiaci. Veľmi ma potešil ich aktívny prístup, a to nielen pri výbere témy, ale aj pri celkovej realizácii predstavenia. Kostýmy a rekvizity na predstavenie Bezstarostné motýle sme zhotovovali spoločne. Každý predstavil svoj návrh, akoby mal vyzerať jeho kostým. Snažila som sa vybrať najvhodnejšie návrhy. Keďže rozpočet nemáme veľký, tak sme si kostýmy vytvorili z oblečenia, ktoré máme v šatníku na dramatickom krúžku. Rekvizity sme navrhli a zostrojili spoločne. Použili sme drevené paravány, ktoré sme namaľovali a vyzdobili kvetmi. Aktívny prístup detí bol veľmi pozitívne ohodnotený aj na vystúpeniach. Na 16. ročníku záujmovo-umeleckej činnosti detí a mládeže so sluchovým postihnutím v Bratislave sme získali 1. miesto. Fotodokumentácia (**vid' príloha č. 5**). Ešte väčšiu radosť nám spravilo individuálne ocenenie za najlepší umelecký výkon pre hlavného predstaviteľa Bezstarostného motýľa.

5.3 Lístok 3. U nás taká obyčaj. Slovenské ľudové hry a tradície

Počet účinkujúcich: 8

Dĺžka predstavenia: 8 minút

Pomôcky: ľudové kroje, vešiak, papierové ohnisko, hrable, kôš na bielizeň, lopatky na krájanie, CD – hudba.

Popis predstavenia: Vo vekovej skupine od 10 do 16 rokov sluchovo postihnutých ôsmich detí z Detského domova Maurícius a dvoch detí z internátu Viliamu Gaňu v Kremnici som sa zamerala na jednoduchšie detské ľudové hry a tance. Detské ľudové hry a tance sú pre deti vstupnou bránou k rozvíjaniu schopnosti vnímania ľudového umenia. **Hrou** sa sluchovo postihnuté deti učia prispôbovať svojmu okoliu, ovládať samy seba, zapájať sa do spoločenského života. Hra pôsobí na celú osobnosť dieťaťa, prispieva k rozvoju jeho telesných a rozumových schopností, morálnych a estetických vlastností.

Témou hier sú rôzne javy odpozorované z prírody i spoločenského života, v ktorých je ukryté citové bohatstvo, rozmanitosť pohybu, výrazové prostriedky – slovo (posunok), hudba i pohyb. Sú to väčšinou kolektívne hry, v ktorých sú si všetci aktéri navzájom rovní, čo v nich vyvoláva pocit uspokojenia a radosti.

Keďže väčšinu detských hier upravujem scénicky, hľadám pre ne adekvátny priestor na scéne. Nácviť hier s využitím vyčítaniek a pohybu je dobrou prípravou pre rozvoj rytmu, pohybovej kultúry, priestorovej orientácie, improvizáčnych schopností. Pri práci tiež používam názorné obrázky, ktoré sú pre sluchovo postihnuté deti veľkou pomocou. Pripomínam deťom, že všetko, čo má človek rád a čo je pekné, treba robiť s radosťou, veľmi presvedčivo. A to nielen na scéne pre diváka, ale aj v každodennom živote.

Pri hrách deti najprv oboznámim s obsahom hier. Vysvetlím pôvod, vymenujem príležitosti kedy, kde a prečo sa tak deti hrali. Usilujem sa ich zaujať. Vyvolať istý druh zvedavosti o hru a rozhodnutie naučiť sa ju. Potom pristúpim k nácviu. Obyčajne uplatňujem spôsob postupných krokov. Pri precvičovaní hier jednotlivé úlohy a roly medzi deťmi a skupinami obmieňam, aby deti stále cítili, že sú rovnocenné. Pestovať u sluchovo postihnutých detí už v útlom veku lásku k ľudovým

tradíciám, znamená rozvíjať ich emocionálne a estetické cítenie. Ľudová tvorba otvára dieťaťu širokú škálu ľudských citov.

Naše Slovenské ľudové umenie ospevuje život, mravný ideál, rozvíja vnímanie i city a bohatstvo citov. Vytvára podmienky pre morálny rozvoj človeka – mladého osobitne. Mladý človek je ako kvet: keď ho nepolievame životodarnou vlahou, citovo zahynie. Preto sa snažím, aby moje deti boli schopné krásno prijímať i vytvárať, lebo bez krásna, bez človeka plného tvorivého zápalu sa žiadna spoločnosť nezaobíde.

Určili sme si najdôležitejšie úlohy a zásady výchovy folklórom:

- 1) Na dramatickom krúžku cieľavedome uplatňujeme tanečné prvky, opakujeme ich a dbáme na ich správnosť.
- 2) Výchovný plán sme si rozdelili do týždenných intervalov na obdobie jedného polroka.
- 3) Učebnú látku jedného mesiaca sme si rozdelili do výchovných hodín dramatického krúžku. Jedna hodina je zameraná na pohybovú prípravu a pohybové hry, druhá na pohyb v priestore a jednoduché rytmické cvičenia a podobne.
- 4) Hudobný materiál obmieňame podľa regionálneho charakteru, s ohľadom na text a pohyb detí. Výber hudby je hlavne z internetu.
- 5) V každom mesiaci opakujeme cviky, priberáme nové cviky, hry, vyčítanky a podobne. Pravidelne sa vraciame k prebranej téme z predchádzajúcich mesiacov.
- 6) Uplatňujeme ľudovú tvorbu, ktorá harmonizuje s charakterom pohybu, s výrazom, aj s rytmickou stránkou.

Mesačné rozdelenie výchovnej práce:

Divadelné predstavenie U nás taká obyčaj sme nacvičovali na hodinách dramatického krúžku. Venovali sme sa mu v mesiacoch október a november. December sme využili hlavne na opakovanie predstavenia U nás taká obyčaj a k ľudovým tradíciám sme pripojili zvyky Veľkej noci na Slovensku. V januári sme zvyky Veľkej noci rozšírili na krajiny Európy. Dôvodom bolo medzinárodné

stretnutie Junior Hipen, ktoré organizovala naša škola v Kremnici. Vo februári sme sa pripravovali na stretnutie Junior Hipen.

Október

Mesiac október som venovala pohybovej príprave.

Plán práce som si rozdelila na tieto časti:

- 1) pohybová príprava (základné polohy na mieste a cviky obratnosti),
- 2) pohyb v priestore,
- 3) pohybové hry, hry s prstami,
- 4) jednoduché rytmické cvičenia.

Pohybovú prípravu uskutočňujeme v polohách na mieste: ľah na chrbte, ľah na bruchu, sed znožný, sed skrížený, sed na päťach, kľak spojný, podpor kľačmo. **Cieľom pohybovej prípravy** v základných polohách na mieste je uvedomovanie a upevňovanie si svalstva, ako aj získanie pružnosti a pevnosti celého tela formou elementárnych cvičení, ktoré sú najvhodnejšie pre tento vek a pomáhajú harmonickému rozvoju dieťaťa.

Pohyb v priestore tvoria rôzne druhy chôdze, behu, poskočný krok, preskočný krok, výskoky v stoji a v drepe, prísuný krok bočne, cval bočne a lezenie v nízkych polohách. Všetky tieto elementárne tanečné kroky robíme v rozmanitých priestorových formáciách. **Cieľom pohybu v priestore** je rozvíjať cítenie a orientáciu dieťaťa v priestore, ako vzájomnú harmóniu pohybu vo dvojiciach, trojiciach alebo v skupine. Pohybové hry obohacujú duševný svet detí, pomáhajú elementárnemu vcíteniu sa do vibrácii hudby ako celku, rozširujú poznanie ľudových hier, ich nálady, obsah a podobne.

Pohybové hry sa prelínajú s určitými tanečnými prvkami. Jednoduché rytmické cvičenia precvičujem u detí vyčítankami alebo podupmi, potleskami, hrou na tele. Docielim nimi základné pochopenie a cítenie rytmu. Všetky uvedené výchovné časti sú úzko spojené s hudobným sprievodom. Moja kolegyňa a tlmočnica sa postarala o výber hudby.

Vyčítanka: jeden, dva, tri,

my sme bratmi,

my sme z jednej dediny,

predávame hodiny - von!

(ľudová vyčítanka, Klikáčová E., Bruteničová E., Bachanová J., Riekanky, hádanky, vyčítanky, s. 34)

November

V novembri som sa zamerala na pohybovú prípravu, priestorové cvičenia a tanečné motívy.

Pohybová príprava

- 1) Ľah na chrbte (vzad): chodidlá paralelne, s voľným priehlavkom, kolená spolu, chrbát pritlačený na zem, ramená na zemi.
- 2) Pritlačenie časti chrbtice k zemi – s ohnutými kolenami – uvoľnenie.
- 3) Stiahnutie a uvoľnenie sedacích svalov.
- 4) Prepnutie dolných končatín od panvy ku špičkám - uvoľnenie (paralelne).
- 5) Bicyklovanie – uvoľňovací cvik.
- 6) Upaženie a pripaženie (striedavo i spolu) - stranou, rovno.
- 7) Vzpaženie a pripaženie (striedavo i spolu) – hore – dolu.
- 8) Ohnutie kolien, celé chodidlá na zemi a vystretie, paralelne s voľným priehlavkom – zohnúť, vystrieť.
- 9) Ohnutie kolien paralelne, vytočenie na zem s chodidlami spolu, paralelné spojenie kolien, návrat do východiskovej polohy: ohnúť, vytočiť, ohnúť, vyrovnať.

Priestorové cvičenia

- Chôdza vpred a vzad, vo výpone s nášľapom cez špičku (vytočene).
- Beh vpred, do boku, poskočný krok, beh s podupmi a potleskami.
- Priestorová orientácia, skoky, skoky pri umelom ohni (pre chlapcov).

Tanečné motívy

- Jednokročka, dvojkročka, pérovanie s váhou, pérovanie na mieste.
- Dvojdobé a trojdobé kroky, dupáky, tleskanie, chôdza s ťahom, kyvadlové pohyby.
- Premenné krokové variácie...

Priebeh hodiny

Sluchovo postihnuté deti si voľne posadajú na zem vedľa seba. Rozprávame sa o zážitkoch z letných prázdnin, aké hry sa hrali. Ukážem im knihy – typické ľudové hry, prezrieme si názorne obrázky v knihách. Deti si vyberú pohybovú hru.

- 1) Vyzveme ich, aby sa vzájomne spoznali, predstavili svoje mená prstovou abecedou a s posunkovým jazykom.
- 2) Potom prejdeme s deťmi po cvičebnom priestore, kde sú zrkadlá. Budeme opätovne spolupracovať s korepetítorom, ktorý bude sprevádzať ich rytmické pohyby hrou.
- 3) Deti zostanú stáť v rade ako na začiatku predstavovania. Potom ukážem deťom, ako majú správne držať telo. Päty spolu, špičky mierne od seba asi v 45° uhle, stáť na celých chodidlách, kolenná prepnuté a sedacie svaly stiahnuté, vzpriamený hrudník, hlava rovno, horné končatiny voľne pripažené. Upozorním ich na možné chyby: na povolené brušné svaly, prehnutie krížovej časti chrbtice, uvoľnené plecia vpred s vysunutými lopatkami, zväčšovanie hrudného koša, dvíhanie pliec a hlavy, krčovité držanie horných končatín.
- 4) Potom ich opäť prevediem po cvičnom priestore, pustíme ľubovoľnú pieseň – hudbu, dávame pozor na držanie tela. Sluchovo postihnuté deti musíme vedieť pochváliť, ale aj upozorniť na chyby.
- 5) Na záver sa zahráme s deťmi rôzne hry. Rozlúčime sa, pochválím ich za účasť na dramatickom krúžku

Názorné obrázky z knihy Tradičné hry detí a mládeže na Slovensku, názvy obrázkov: **(vid' príloha č.6)**

1. Nosenie valaských geliet. Štrba, 1963 (Obr.1)

2. Lietadlo. Štrba, 1963 (Obr.2)
3. Kolembáky. Pohorelská Maša, 1962 (Obr.3)
4. Kolotoč. Pohorelská Maša, 1962 (Obr.4)
5. Žabáci. Heľpa, 1960 (Obr.5)
6. Šúchame vajíčko, aby sme mali červené líčko. Liptovské Sliache, 1967 (Obr.6)
7. Kto kúpi vrečko múky? Závadka, 1962 (Obr.7)
8. Kočíš, kočiš, nemáš oči. Polomka, 1962 (Obr.8)
9. Ťapuškание. Žiar nad Hronom 1970. Detský súbor v dobronivskom kroji. (Obr.9)
10. Kľče lámať. Štrba, 1963 (Obr.10)
11. Na fúrik. Štrba, 1963 (Obr.11)

Výchovno – vzdelávacia činnosť

Rozdelila som si ju na priestorové cvičenia, chôdza vpred a vzad, kombinované pohyby, zmeny smeru. Rytmické cviky, poskočné skoky, dvoj dup – troj dup. Tanečné motívy realizujem prenášaním váhy tela, pérovanie ťahom v stoj a chôdzi, ale i v krokoch. Aby som mohla nadviazať na novú priestorovú orientáciu, musím vychádzať z klasického tanca, ktorý pozná tieto formácie: **a.** kruh, **b.** vlásenka, **c.** vlnovka, **d.** osmička.

Tieto formácie využívame v rôznych krokových variáciách. Využívame aj ďalšie formácie (polkruh, zástup, rad), v ktorých sa deti pohybujú samostatne vo dvojiciach alebo v skupinách.

Deti sa učia zmenšovať a zväčšovať spomíname formácie, ktoré musia vedieť aj deliť do viacerých útvarov. Zmeny v kruhoch nacvičujeme vždy chôdzou do tvaru slzičky alebo hada. Zmenšovanie kruhu musíme precvičovať vo voľnom zostupe po kruhu, alebo držia deti ruky v upažení. Deti sa už naučili upaženie, vzpaženie, pripaženie, predpaženie a z týchto pozícií vychádzajú i základné klasické pozície, ktoré ukazujeme v stoj a v chôdzi. Zapájame kombinované poskoky, kde využívame predovšetkým fantáziu krokových variácií.

U sluchovo postihnutých detí je veľmi dôležité využívať cit k rytmickým cvičeniam, ktoré potom využijeme pri zostavovaní choreografie. Rytmické motívy musíme deťom vždy vytlieskať. Najdôležitejšie je využívať vždy presné tempo a dynamiku, aby štruktúra nácvikov nebola iného charakteru.

Pohybová príprava

Všetky cviky v ľahu na chrbte, ako aj ďalšie, cvičia štyri dievčatá. Počas niekoľkých cvikov im hovorím postup pohybu. Cvičením pomocou rytmizácie slov sa u nich tvorí rytmické cítenie. Ľah na bruchu predvádzame vždy dopredu, sedacie svaly uvoľňujeme. Horné končatiny vzpažíme s uvoľnením, dvíhame hlavy a trup s upažením a roznožením.

Chôdza:

- prirodzená s našľapovaním cez pätu, ruky v bok (dodržiavame tempo),
- voľne po priestore,
- v spojenom zástupe za sebou držiac sa za ruky,
- v kruhu spojenom i voľnom, v smeroch po kruhu, do kruhu a von z kruhu, v skupine. Neustále dávam povelové pokyny na zmenu formácie.

V ďalších dňoch sme pokračovali v upevňovaní naučených cvikov na zemi. Opakovanie hier. Sed turecký. Práca hlavy a ramien. Priestorové cvičenia pozostávali z behu do rôznych smerov. V tanečných motívoch sme využili jednokročku, dvojkročku ťahom, v pároch.

Práca hlavy a ramien závisí od:

- stiahnutia a uvoľnenia sedacích svalov,
- zdvihnutia a klesnutia pliec,
- úklonov hlavy vpravo a vľavo,
- otáčania hlavy vpravo a vľavo,
- sklonu rovno – záklonu rovno,
- guľatého predklonu- vyrovnania, práca trupu, ramien a hlavy,
- hlbokého predklonu a vyrovnania,
- horných končatín- vzpažiť dľaňami otočenými vpredu, plecia nadvihnúť,
- rotačného pohybu trupu aj hlavy okolo osi,

- ľavej ruky, ktorou chytíme pravé koleno,
- otáčania vpravo a otáčania vľavo,
- vztyku bez pomoci horných končatín do stoja a späť do sedu,
- polohy horných končatín postupne na stehná, na boky, na plecia a na hlavu,
- polôh rúk na bokoch, kde je palec vzadu a ostatné prsty vpredu alebo ruky v päšť,
- polôh horných končatín na bokoch aj na pleciach, treba dať pozor, aby lakty boli presne bokom.

Priestorové cvičenia

K základnému typu tanečnej chôdze patrí výpadová chôdza vpred. Ide vlastne o prenášanie váhy tela. Váhu prenášame striedavo zo špičiek na päty dopredu alebo dozadu. Podobne učíme deti beh, ktorý začína vždy výponom. Pri behu, ako aj pri chôdzi je telo mierne nachýlené vpred. Dotyk zeme používame ako odraz dopredu alebo dozadu. Poskočný krok je podmienený ostrým a ľahkým odrazom. Korepetítor pri nácvikoch väčšinou improvizuje rôzne dynamické odtiene, aby sluchovo postihnuté deti mohli vycítiť náladu hudby, ktorá musí byť vždy ľahká a krehká. Tanečné motívy vychádzajú z východiskového postavenia nasledovne:

Jednokročka

- mäkký stoj spojný, ruky vbok,
- 2/4 takt, úkrok pravou, prinožiť ľavou – podrep.

Dvojkročka

- mäkký stoj spojný, ruky vbok,
- 2/4 takt, úkrok pravou, prinožiť ľavou - podrep, ktoré zopakujeme na jednu stranu a potom späť.

Záver

Na začiatku práce neboli sluchovo postihnuté deti nadšené témou, ktorú som pripravila. Ľudové hry, tance a tradície boli pre ne veľkou neznámou. Spájali si to len s počujúcou spoločnosťou. Po krátkych ukázkach, motivačných cvičeniach a vysvetlení, čo je ľudová tvorba, zmenili svoj názor. Nakoniec sa predstavenie

sluchovo postihnutým deťom tak páčilo, že sa vyjadрили v zmysle „akoby svet patril nepočujúcim ľudovým hrám a tancom“. Pri nacvičovaní tancov som zistila, že v čase, keď som na skúške pracovala s určitou skupinou detí, ostatné deti nás pozorne sledovali. Niektoré si to aj samy vyskúšali. Veľká pozorovacia schopnosť detí a záujem o typické ľudové pohybové hry prispeli k tomu, že za pomerne krátku dobu deti zvládli to, čo som mala naplánované. Okrem toho som zistila, že pri tejto spolupráci sa vyvíjali pekné vzťahy a vtipné situácie. Zaľúbené hry predvádzali chlapci dievčatám. Deti spoznávali, že spoločným úsilím sa dá dosiahnuť viac, že je potrebné vzájomne si pomáhať. Deti sa veľmi tešili, že mali možnosť zúčastniť sa a prezentovať sa na medzinárodnom stretnutí sluchovo postihnutých **Junior Hippen**. Typické ľudové kroky predviedli v typickom ľudovom oblečení. Všetci sme mali z toho veľký umelecký zážitok. S týmto predstavením sme sa zúčastnili aj 21. ročníka záujmovo umeleckej činnosti sluchovo postihnutých detí v Bratislave, kde sa nám podarilo získať 1. miesto v súťažnej kategórii ľudový tanec. Fotodokumentácia (**viď príloha č. 7**).

December

December som venovala hlavne opakovaniu nacvičeného divadelného predstavenia U nás taká obyčaj. K ľudovým tradíciám určite patria aj zvyky Veľkej noci. Preto som pre deti pripravila rôzne aktivity zamerané na tradície a zvyky Veľkej noci. Voľne sme sa rozprávali o veľkonočných dňoch a symboloch.

Veľkonočný týždeň má niekoľko zaujímavých symbolov a dní.

Vieš o nich niečo?

SYMBOL BARÁNKA

V kresťanskom poňatí Veľkej noci je Kristus nazývaný Baránkom Božím na znamenie čistoty, nevinnosti a poslušnosti. Je veľkonočným Baránkom nového Izraela, ktorého krv zachránila pokrstených od hriechu a smrti. Aj dnes znamená pečený baránok obnovu života a víťazstvo nad smrťou, čím symbolizuje pamiatku Krista.

VEĽKONOČNÉ VAJÍČKO

Vajce obsahujúce zárodok života považovali už pohania za symbol plodnosti, narodenia, nesmrteľnosti a vzkriesenia, preto sa spájalo s jarnými oslavami. Pre kresťanov znamená vajce symbolické spojenie Zmŕtvychvstania Ježiša s kresťanskou Veľkou nocou, pretože ukrýva tajomstvo v podobe zamknutého hrobu, v ktorom je ukrytý život.

VEĽKONOČNÝ ZAJAČIK

Zajac bol už v gréckej, egyptskej a čínskej mytológii symbolom šťastia, plynúceho času, krátkosti života, ale i zmŕtvychvstania, pretože nespí - nemá očné viečka. V Byzancii bol dokonca v zvieracej symbolike znakom Krista. V Biblii veľkonočný zajac symbolizuje všetko chudobné, skromné a pokorné. Bol znázorňovaný ako biely zajac pri nohách Panny Márie - symbol čistoty nad telesným pokušením.

MAZANEC

Mazanec, ktorý sa pečie na Bielu nedeľu, je symbolom slnka. Predchodcom sladkého mazanca bol nesladký koláč zo strúhaného syra a väčšieho množstva vajec. Dnešný mazanec si od svojho predka zachoval guľatý tvar slnka i znamenie kríža, ktoré sa robí uprostred. Medzi ďalšie symboly veľkonočnej stravy patrí tiež veľkonočná plnka alebo jarná polievka.

Zelený štvrtok

V tento deň podľa zvykov jeme zelené jedlo. Najčastejšie je to špenát s vajíčkom.

Veľký piatok

Je to najväčší cirkevný sviatok. V tento deň kresťania nejedia - držia pôst. Zvony v kostoloch nezvonia. Bol ukrižovaný Ježiš Kristus.

Biela sobota

Ježiš leží v hrobe. Pôst a ticho pokračujú až do večera. Po vzkriesení býva slávnostná večera. Podáva sa šunka, varené vajíčka, syry, zelenina alebo hrudka z vajíčok a chlebič.

Veľkonočná nedeľa

Máme slávnostný obed a tešíme sa na veselú šibačku.

Veľkonočný pondelok

V tento deň chlapci navštevujú dievčatá, polievajú ich a šibú korbáčom. A zato dostávajú ešte aj odmenu.

Január

V januári sme pokračovali v aktivitách zameraných na tradície a zvyky Veľkej noci. Cielene som sa nezamerala len na zvyky na Slovensku, ale aj na zvyky v iných európskych štátoch, pretože naša škola sa pripravovala na medzinárodné stretnutie sluchovo postihnutých Junior Hipen. Formou rozhovoru, besedy na dramatickom krúžku som so sluchovo postihnutými deťmi analyzovala Veľkú noc na Slovensku a v iných krajinách Európy. Dozvedeli sme sa ako sa Veľká noc povie v iných jazykoch. Každá krajina má svoje národné zvyky, rozprávali sme sa len o krajinách, ktoré participovali v **Junior Hipen** v Kremnici. Ako pomôcky nám poslúžili názorné obrázky a mapa Európy.

Slovensky - Veľká noc , **francúzsky** - Pagues, **rumunsky** - Pastí, **fínsky** - Pääsiäinen, **maďarsky** - Húsvéti, **poľsky** - Wielkanoc.

Viete, ako sa tento sviatok oslavuje v rôznych kútoch Európy?

Veľká noc je pre kresťanov na celom svete hlavne oslavou vzkriesenia Ježiša Spasiteľa. Kým na Slovensku sa na Veľkonočný pondelok oblievame vodou a šibeme, inde vo svete sa s týmto dňom spájajú rôzne zvyky a tradície. Nie nadarmo sa hovorí, že iný kraj – iný mrav. To platí aj pre Veľkú noc. Ľudí však spája radosť z nového života, ktorú kresťanom vlialo zmŕtvychvstanie Pána. Takže sa radujeme.

Častokrát sa náboženské tradície spájajú s predkresťanskými zvykmi spojenými s príchodom jari.

Slovensko - najmä na vidieku na Veľkonočný pondelok mladíci chodia z domu do domu a šibú ženy korbáčom, polievajú ich studenou vodou alebo rovno vykúpu v potoku, čo im má zabezpečiť sviežosť a energiu. Zatiaľ čo na západe krajiny prevažuje šibačka, na východnom Slovensku zase polievanie. V minulosti za to šibači dostávali ručne maľované kraslice, v súčasnosti ich nahrádzajú sladkosti alebo peňažná odmena. Na Veľkú noc na stole rodín nechýbajú obložené misy so šunkou i misy so sladkosťami. Štyri dni trvajúce sviatky mnohí Slováci využívajú na oddych doma pri televízii, alebo vyrážajú na hory.

Poľsko - na Bielu sobotu v tejto silne katolíckej krajine si zástupy veriacich chodia do kostola nechať posvätiť potraviny, na ktorých si pochutnajú so svojimi blízkymi na Božiu hostinu veľkonočnú. Po pôstnom období medzi nimi nesmie chýbať mäso alebo údeniny, veľkonočná tabuľa má byť z celého liturgického roka najbohatšia. Večer sa ide na vigíliu a hneď zavčasu ráno okolo šiestej hodine na skorú omšu, po nej je procesia, a potom sa ľudia schádzajú v domoch pri slávnostných raňajkách a navzájom si blahoželajú. Z kysnutého cesta sa pečú bábovky alebo baránkovia, ktoré sa predávajú vyrobené z cukru. Na Veľkonočný pondelok sa ľudia polievajú vodou, nečakané osvieženie im má zabezpečiť zdravie.

Francúzsko - v celom Francúzsku od Veľkého piatku až do Veľkonočného pondelka nezvonia zvony na žiadnom chráme. Francúzi si tak pripomínajú umučenie a ukrižovanie Krista. Zvony sa opäť rozozvučia až v deň Kristovho vzkriesenia. Veľká noc je v tejto krajine aj sviatkom čokolády. Čokoláda sa v tomto období konzumuje v akejkol'vek podobe - od vajíčok a zajačikov až po kuriatka a zvončeky. Jedna legenda hovorí, že zvony, ktoré sa na Veľkonočný pondelok „vracajú z Ríma“ porozhadzujú po záhradkách domov čokoládové vajíčka, ktoré deti s radosťou utekajú pozbierať.

Maďarsko – tradícia polievania dievčat a žien má zabezpečiť, že budú plodné. Jej korene siahajú do predkresťanských čias. Muži za to, že svoje príbuzné a známe postriekajú parfumom, dostávajú veľkonočné vajíčka, koláče alebo alkohol.

Fínsko - Fínsko patrí medzi krajiny, ktoré Veľkou nocou oslavujú príchod jari. Tradičným jedlom je tu fínska misa mämmi. Je to ovsená kaša v súčasnosti

servírovaná so sladkým krémom a cukrom. V minulosti to však bolo pôstne jedlo podávané studené s chlebom. Súčasťou tradícií vo Fínsku sú príbehy o čarodejniciach, ktoré „lietajú“ v škandinávskych krajinách medzi Veľkým piatkom a Veľkonočnou nedeľou. V uliciach je možné v tomto období stretnúť maškary so začiernenými tvármi a hlavami previazanými šálom, alebo prezlečené za čarodejnice. Idú „žobrat“ a so sebou nesú násady na metly, kanvice na kávu a mladé vrbové výhonky. Za „koledovanie“ si zvyčajne vyslúžia malú odmenu. Fínsko je prevažne luteránska krajina, preto nehovoria ani svätý týždeň, ale veľkonočný týždeň. Veľký piatok nazývajú aj Pitkaperliantai. Kládne sa na neho najväčší dôraz, pre nedeľu a pondelok už nie je špeciálne označenie ani zvyklosti. Využívajú sa skôr na oddych, výlety.

Február

Vo februári sme sa pripravovali na stretnutie Junior Hipen, ktoré sa konalo v dňoch od **25.02.2013** do **03.03.2013** v Kremnici. V programe vystúpili zástupcovia šiestich krajín z Európy: Fínsko, Maďarsko, Francúzsko, Poľsko, Rumunsko a Slovensko. Každá krajina sa prezentovala krátkym programom, kde ukázali svoje veľkonočné zvyky a tradície. Program bol doplnený o ľudové tance a hry.

Deti z dramatického krúžku dostali príležitosť prezetovať Slovensko divadelným predstavením U nás taká obyčaj. Prezentáciu sme doplnili o krátke predstavenie zvykov Veľkej noci, osláv jari, prírody, lásky, krásy.

Občianske združenie Kremko bolo koordinátorom aktivít a hositeľom partnerov zo zahraničia. Kremko - občianske združenie pôsobí pri Základnej škole pre sluchovo postihnutých žiakov. Toto združenie podporuje vzdelávanie sluchovo postihnutých žiakov. Podporuje ich mimo školské aktivity. Snaží sa vytvárať podmienky pre rozvoj ich záujmov. Organizuje pre svojich členov záujmové kúžky a pravidelne sa so svojimi aktivitami prezentuje na Benefičných koncertoch. Vytvára podmienky pre rozvoj športových činností žiakov, pomáha pri organizovaní súťaží ako zimný športový tábor. Podporuje iniciatívnych a talentovaných žiakov pri vedomostných súťažiach. Pomáha sluchovo postihnutým aj pri začlenovaní sa do spoločnosti.

V rámci stretnutia Junior Hipen sa uskutočňujú výmenné pobyty žiakov a mládeže Európy so sluchovým postihnutím, s cieľom vzájomného spoznávania kultúry, histórie vzdelávania, rozširovania komunikačných zručností v anglickom

jazyku. Porovnáваме posunkový jazyk zúčastnených krajín a zvyšujeme kompetencie sluchovo postihnutých mladých. Ústredným mottom je „patríme do jednej Európy“.

Pracovného stretnutia sluchovo postihnutých detí v Kremnici sa zúčastnili:

Instytut Public La Persagotière – Francúzsko (osem mladých ľudí + traja lídri)

Bovallius-ammattopisto, Bovallius Vocational Education and Training Center – Fínsko (štyria mladí ľudia + dvaja lídri)

Liceul pentru Deficienti de Auz Cluj-Napoca – Rumunsko (osem mladých ľudí + traja lídri)

Dr. Török Béla Óvoda, Általános Iskola, Specialis Szakiskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Diákotthon – Maďarsko (šesť mladých ľudí + traja lídri)

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Nieślyszących im. Janusza Korczaka – Poľsko (šesť mladých ľudí + dvaja lídri)

Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Kremnici – Slovensko (päť mladých ľudí + traja lídri)

Adresy škôl: **(vid' príloha č. 8).**

5.4 Lístok 4. Omrvinka

Počet účinkujúcich: 16

Dĺžka predstavenia: 24 minút

Pomôcky: stôl, stolička, lavička, písací stroj, papier A4, bábätko v perinke, chlieb v platenom obrúsku, pohár vody, červené svetielka (blikajúce na bicykel), metla, biely plášť pre lekára, šek z pošty, okuliare na čítanie, Biblia.

Popis predstavenia: Príbeh zaľúbeného dievčaťa a chlapca, žijúcich v ťažkých sociálnych podmienkach, ktorým sa narodí nepočujúce dieťa. Nevládajú situáciu, zrieknu sa dieťaťa a odložia ho v parku na lavičku. Dieťa sa zmieta životom, rastie a dostane sa do detského domova, stretáva tam taktiež nepočujúcich kamarátov a zistí, že nie je sám.

Dej je umocnený hlavnou myšlienkou, a to je prítomnosť Boha, prejaveneho spoznávaním Božieho slova – Biblie, jeho nekonečnej lásky ku každému človeku. Toto spoznanie mení ľudí na vnímavejších so vzájomným rešpektovaním a schopnosťou oceniť Dar života od Boha a to je Láska.

Medzi posledné práce, ktorým sme sa s deťmi venovali, bolo predstavenie Omrvinka. Divadelné predstavenie Omrvinka vzniklo na námet Tatiany Grófovej, ktorá je zároveň organizátorka divadelného festivalu NAPOČKA. Oslovila náš dramatický krúžok a mne ponúkla možnosť predstavenie režírovať. Túto zaujímavú príležitosť sme zrealizovali počas Divadelného tábora pre sluchovo postihnuté deti na Krahuliach. Išlo o týždenné stretnutie sluchovo postihnutých detí, ktoré sa venujú dramatickej výchove. Divadelný tábor bol zameraný na dramatické aktivity, cvičenia a improvizácie. Tábor sa zúčastnili deti zo Základnej školy internátnej pre sluchovo postihnuté deti v Kremnici, Detského domova Maurícius, SOŠ pre sluchovo postihnutých Kremnica a Základnej školy pre sluchovo postihnutých na Drotárskej ceste v Bratislave. Odbornú spoluprácu pri realizácii predstavenia nám poskytol sluchovo postihnutý herec Peter Vrtko, ktorý je pre deti vzorom a motiváciou. Počas celého pobytu nám do posunkového jazyka tlmočila pani Lucia Novodomcová.

Začali sme vzájomným zoznámením sa a predstavením projektu NAPOČKA. Ďalej sa prešlo k preštudovaniu scenárov, hudby, a potom aj k samotnému nácviku divadelnej hry. Dostali sme scenár, podľa ktorého sme postupovali. Deti sa zoznámili s príbehom. Potom sme pristúpili k rozdeleniu postáv. Každé dejstvo predstavenia sme nacvičovali zvlášť. Po rozohratí sa a uvoľňovacích cvičeniach sme pokračovali v pohybe a pantomíme. Ďalej to boli cvičenia s rytmom a na charakterizáciu pohybu. Peter Vrtko nám ochotne vysvetlil a názorne ukázal pohyby, mimiku, gestá. Zdôraznil deťom, aké je dôležité sústrediť sa na prácu a nerozptyľovať sa.

Na ďalší deň sme s každým hercom precvičovali rolu a usilovali sa hľadať, čo najpravdivejšie vyjadrenie danej situácie, činnosti a charakteristiky. Deti sa snažili,

ale nebolo ľahké udržať ich pozornosť a sústredenie. Stalo sa, že sa smiali a rozptyľovali na javisku. Preto sme pristupovali k ďalším divadelným technikám napríklad: cvičeniam s rytmom, cvičeniam na udržanie tempa, ale i k cvičeniam zameraným na orientáciu na javisku.

Celé predstavenia malo deväť dejstiev.

1.dejstvo: *Na ľavej strane javiska je stôl, stolička, na stole je položený peceň chleba v plátenom obrúsku, omrvinky z chleba, okuliare na čítanie, Biblia a červené svietielko.*

Človek sedí za stolom, otočený tvárou k obecnstvu, pomaly vezme chlieb v obrúsku, odkryje chlieb, odlomí si z neho, skloní hlavu a potichu sa pomodlí - ďakuje Bohu za pokrm. Vloží si kúsok chleba do úst a prehltnie ho, zodvihne pohár a napije sa vody, chytí do ruky Bibliu, nasadí si okuliare a začne si čítať, otočí stranu a číta si, položí knihu, zabalí chlieb do obrúska a vtom spadnú na zem omrvinky - kúsok chleba a červené svietielko. Muž skloní hlavu, zostane sedieť na stoličke nepohnute.

2.dejstvo: *Na ľavej strane zostáva stôl nezmenene, od stredu vpravo sa prinesie lavička.*

Z pravej strany príde mladý zaľúbený pár, držia sa za ruky, smejú sa, objímu sa, pobožkajú, pristúpia k svietielku, matka ho zodvihne, muža za stolom si nevšímajú, akoby tam ani nebol.

Posunkujú: Matka: **Aha čo to tu je?** sadnú si na lavičku, on ju objíme cez plece, ona si obzerá svietielko, dá mu ho do dlaní, potom on si ho pozerá, dá jej ho do dlaní.

Otec ju začne bozkávať – **Posunkujú:** Matka: **Nemali by sme pokračovať, prestaň, nie som na to pripravená.** Otec: **Ale nemáš sa čoho báť. Mám ťa rád.**

Pohladi ju po vlasoch, ona má v lone položené svietielko, postavia sa, chytia za ruky a odchádzajú, ona má v ruke svietielko.

3.dejstvo: *Prinesie sa stôl s 2 stoličkami od stredu písací stroj s papierom. Príde lekár a sadne si za stôl, niečo si tam píše na papier perom. Príde mladý pár, dievča drží na rukách perinku s bábätkom, v perinke je červené svietielko položené, pristúpia k lekárovi.*

Posunkujú: Matka: **Dobry deň pán doktor.** Otec: **Tak sme tu, dobry deň.** Lekár: **Sadnite si, dobry deň.** Matka si sadne na rukách má bábätko. Otec stojí nad ňou. Lekár vloží papier do stroja, začne písať, vyberie papier a podá ho otcovi. Lekár: Obráti sa k matke. **Posunkuje: Je mi to ľúto, ale vaše dieťa má poruchu sluchu - nepočuje, vyšetrenia to potvrdzujú.** Otec si číta papier, pozrie na lekára a posunkuje: **To nemôžete vedieť, dieťa je ešte malé.** Lekár: **Príďte o mesiac na kontrolu.** Dievča začne plakať, je vystrašené, postaví sa a odchádzajú. Lekár: **Dovidenia.** Otec si nesie papier v ruke. *(Stôl, písací stroj aj stoličky sa odnesú).*

4. dejstvo: *Na javisku je nezmenená pozícia - stôl vľavo, lavička vpravo. Prichádza Otec a Matka drží na rukách bábätko v perinke. Sú bezradní, hádajú sa, ona je vystrašená.*

Posunkujú: Otec: **To sa nedá zvládnuť,** *(vytiahne z vrečka poštovú poukážku)* **Pozri sa, už zase nevieme zaplatiť, vypnú nám elektrinu. Naši nás už neprijmú, otec stále pije, mama to s ním nezvláda.** Matka: **Malá stále plače, je hladná, možno je aj chorá, pozri ako ťažko dýcha** *(podáva ju otcovi, on sa na dieťa pozerá, počúva, podá jej ho naspäť)* Otec: **Nevieme sa o ňu postarať, bude lepšie keď ju tu necháme.** Matka: **To nie, nedovolím to, pozri, je to naše dieťa.** *(podá mu dieťa, on jej ho vráti späť)* Otec: **Takto to bude pre ňu lepšie. Istotne sa niekto o ňu lepšie postará.** *(Zoberie jej dieťa z rúk a položí ho na lavičku tak, že z perinky vypadne červené svetielko na zem). Matka si sadne na lavičku skloní hlavu do dlaní. Otec ju chytí za ruku a ťahá preč. Otec: Pod', aj mne je ťažko, ale musíme. Postaví sa a odíde z javiska. Dieťa ostáva na lavičke.*

5.dejstvo: *Na javisko príde zametač a začne zametať na javisku a zametá aj červené svetielko sem –tam, sem-tam. Svetielko ostane na zemi. Príde k lavičke, položí metlu a zoberie na ruky bábätko v perinke. Odíde s ním.*

6.dejstvo: *Na javisko sa prikotúľa malý chlapec (v čiernom oblečení), až tak že chytí svetielko a drží ho vystretými rukami nad hlavou. Na javisko prídu 4 osoby v čiernom oblečení a kotúľajú si malého chlapca sem-tam, a on stále drží svetielko vo vystretých rukách. Na javisko sa prikotúľa veľký chlapec k malému chlapcovi, kotúľajú sa spolu (ostatní im pomáhajú v kotúľaní). Potom si veľký chlapec vezme svetielko a kotúľa sa sem-tam. Malý chlapec zostane ležať. Ostatní pomocníci pristúpia k chlapcom a odkotúľajú ich z javiska.*

Muž od stola sa postaví a pomaly prejde zozadu k lavičke, ešte raz – dvakrát prejde vzadu po javisku, pozerá sa na dej- kotúľania a keď sa odkotúľajú sadne si na lavičku a otvorí Bibliu a číta si.

7.dejstvo: Lavička je stále na javisku a na nej sedí muž. Na javisko príde Matka, pristúpi k lavičke a posunkuje: Dobrý deň, môžem si prisadnúť? Muž: Dobrý deň, áno môžete. Matka: Vy čítate Bibliu? Muž: Áno. Môžem vám z nej prečítať ak máte záujem a čas, napríklad aj o Láске. Matka: Útecha by sa mi zišla a ako veľmi, ale kde ju nájsť? Šťastie ma už dávno opustilo, alebo ani nebolo. Muž: Pozrite sa sem (otvorenú Bibliu jej nakloní a začne posunkovať) BOH JE LÁSKA. Matka: To je krásne. Boh je Láska. Muž: Áno. Boh je trpezlivý a milosrdný. A zajtra, môžeme si znovu niečo prečítať. Matka : Musím už ísť, dovidenia, ale možno zajtra. Muž: Dovidenia a ďakujem. Muž pomaly odíde k stolu a sadne si za stôl, položí na stôl Bibliu, napije sa vody, vezme si chlieb v obrúsku, odokryje ho, odlomí si chlieb, skloní hlavu, pomodlí sa s vďakou za pokrm, dá do úst chlieb, prehltnie, vezme Bibliu, otvorí nasadí si okuliare a číta si.

8.dejstvo Na javisko si do polkruhu posadajú všetci herci – deti, aj chlapci, v rukách majú červené svetielka, ešte nerozsvietené, sú v čiernom oblečení. Posunkujú: I. Ako sa máš? II. Dobre. III. Dnes sme mali pekný deň, bolo fajn na kúpalisku. Chlapec veľký: Mám novinu. Prišiel mi list od mamy. IV. Vážne? V. Minule tu bola však? VI. To je dobre, tešíme sa s tebou.

Muž zloží okuliare, zatvorí Bibliu, postaví sa, poprechádza sa zozadu okolo detí, sem-tam, otvorí si Bibliu, číta si. Keď dorozprávajú – doposunkujú, pristúpi zozadu po jednom k deťom, a ako sa dieťaťa dotkne za plece, dieťa rozsvieti svetielko, položí ho pred seba. Postupne každý rozsvieti svetielko a položí ho pred seba. Naposledy príde matka, a drží otca za ruku, pristúpia k deťom sadnú si k nim, chlapec chyťí svoje svetielko a podá ho svojej matke, jedno dieťa zoberie svoje svetielko a podá ho chlapcovmu otcovi. Muž si sadne k nim. Posunkujú deti zaradom: I. Boh je Láska. II. Boh nás miluje. III. Boh je dobrý. IV. Boh nás neopúšťa. V. Boh je milosrdný. VI. Boh je trpezlivý. VII. Boh je láskavý. VIII. Boh je Láska.

Na záver sa herci postavili do polkruhu a každý si chytil červené svetielko. Pripojili sa k nim aj deti zo Základnej školy pre sluchovo postihnutých z Drotárskej a umeleckými posunkami odspievali pieseň **Láska je drahokam (vid' príloha č.9)** s hudobným sprievodom. Text piesne Láska je drahokam napísala Tatiana Grófová,

hudbu Pavol Janíček a pieseň naspieval Ladislav Lodomiriak z Akadémie umenia, FDU Banská Bystrica.

Divadelný tábor sme všetci ohodnotili ako príjemné stretnutie a veľmi dobrý nápad zorganizovať takéto podujatie. Boli to nezabudnuteľné dni plné hier, zábavy, ale aj učenia. Pre sluchovo postihnuté deti je dôležité mať možnosť takýchto stretnutí. Stretnutí, ktoré smerujú k socializácii jedinca. Majú vplyv na výchovu človeka ako človeka, ale aj na výchovu budúceho herca, alebo príležitostného interpreta. Ich základom je komunikácia a kontakt s divákom. A tiež deti majú pri takýchto stretnutiach možnosť nájsť si nových kamarátov, prelomiť bariéry, nabráť chuť do práce a života.

Divadelné predstavenie Omrvinka sme s deťmi precvičovali ešte aj na dramatickom krúžku. Premiéru sme mali na divadelnom festivale NAPOČKA v Kremnici dňa 4.12.2012 v kine Akropola. Fotodokumentácia (**viď príloha č. 10**). Pred vystúpením mali deti veľkú trému, ktorú sa nám podarilo zvládnuť a celé vystúpenie dopadlo dobre. S divadelným predstavením Omrvinka sme sa tiež zúčastnili na Divadelnom festivale detských domovov Hviezdička pre teba. Ide rómsky festival a prezentáciu umelecky nadaných detí žijúcich v detských domovoch na Slovensku a Maďarsku. Predstavenie Omrvinka bolo jediné, v ktorom vystupovali sluchovo postihnuté deti. Publikum ohodnotilo vystúpenie detí veľkým potleskom. Sluchovo postihnuté deti mali možnosť porovnať svoje výkony s inými detskými divadelnými súbormi. Z festivalu odchádzali z novými dojmami a divadelnými emóciami. Aj tieto podujatia prispievajú k integrácii sluchovo postihnutých.

6 Záver

Cieľom mojej práce bolo predstaviť dramatickú výchovu na hodinách dramatického krúžku. Tiež som sa snažila poukázať na možnosť využiť dramatickú výchovu ako prostriedok integrácie sluchovo postihnutých. Dramatický krúžok vytvára priestor pre sluchovo postihnuté deti na vyjadrenie vlastných myšlienok. Pomáha kultivovať verbálne a neverbálne spôsoby vyjadrovania pocitov, nápadov a názorov. Vede sluchovo postihnuté deti k prekonávaniu zábran vo vzájomnej komunikácii. Pohybové hry rozvíjajú telesnú kondíciu, čo je tiež veľmi dôležité, pomáhajú zmierňovať a vyrovnávať napätie v sociálnej oblasti. Podporujú čítanie rozprávkových kníh, čítanie s porozumením. Deti sa učia samostatnosti, rady pomáhajú pri návrhoch a realizácii rekvizít a kostýmov. Z doterajšej praxe som si overila, že dramatická výchova pomáha sluchovo postihnutým deťom rozvíjať obrazotvornosť, tvorivosť, intuíciu, schopnosť komunikovať, rozvíjať prirodzený pohyb dieťaťa, teda pomáha k celkovému osobnostnému a duševnému rozvoju dieťaťa. Pomáha rozvíjať fantáziu, pamäť a logické myslenie. Na dramatickom krúžku dostávajú sluchovo postihnuté deti možnosť využívať svoj voľný čas zmysluplne a efektívne. Plánované vystúpenia vedú sluchovo postihnuté deti k tvorivosti a aktívnej účasti na vlastnom rozvoji, sebazoznávaniu a sebadisciplíne. Zúčastňujú sa na rôznych festivaloch a súťažiach, z ktorých si odnášajú mnoho krásnych zážitkov, pocit radosti, úžasný pocit z úspechu a nové priateľstvá.

Som presvedčená, že v čase detského veku a dospievania sa najlepšie rozvíja aktívny vzťah k umeniu. Umelecká realizácia podporuje zručnosti a schopnosti sluchovo postihnutých, pre ktorých je pohybový a výrazový prejav prirodzený. Tanec, pantomíma, divadlo sú umeleckými druhmi spoločenského umenia sluchovo postihnutých občanov, pomocou ktorých sa vytvára komunikačný dialóg medzi sluchovo postihnutými a počujúcimi, svetom ticha a svetom zvuku.

Zoznam použitej literatúry

KLIKÁČOVÁ, E., BRUTENIČOVÁ, E., BACHANOVÁ, J. *Riekanky, hádanky, vyčítanky*. Bratislava: PERFEKT, 2010. ISBN 978-80-8046-492.

KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika voľného času*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

KRONIKA Základnej školy pre sluchovo postihnutých v Kremnici, Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Kremnica.

KRONIKA Detského domova Maurícius, vnútroškolské dokumenty, zriaďovacie listiny, archív.

LEONHARDT, A. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava Sapiaentia 2001. ISBN 80-967180-8-8.

MACHKOVÁ, E. *Jak se učí Dramatická výchova*. Praha: Akademie múzických umění, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.

MACHKOVÁ, E. *Zásobník dramatických hier*. Bratislava: Národné osvetové centrum, 1997 ISBN 80-7121-125-5.

MAJLING, V. *U nás také obyčej. Slovenské ľudové tradície*. Brno: Computer Press, a.s., 2007 ISBN 978-80-251-1809-2.

NOVOTNÁ, V., ČECHOVSKÁ, I., BUNC, V. *Fit programy pro ženy*. Praha: GRADA, 2006. ISBN 80-247-1191-5.

ONDREJKA, K. *Tradičné hry detí a mládeže na Slovensku*. Bratislava ,veda, 1976. 328s. 71-010-76.

PÁVKOVÁ a kol., *Pedagogika voľného času*. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5.

SAVICKÁ S. *Bezstarostný motýlek*. Bratislava: Junior, s.r.o, 1994. ISBN 80-7146-198-9.

TARCSIOVÁ, D., HOVORKOVÁ, S. *Máme dieťa so sluchovo postihnutím,...čo ďalej?* Bratislava 2002. ISBN: 80-968584-5-9.

TARCSIOVÁ, D. *Pedagogika sluchovo postihnutých*. Bratislava: Mabag, 2008. ISBN 987-80-89113-52-1.

VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada Publishing, a.s., vydanie 1., 2008. ISBN 978-80-247-1865-1

VOJTECHOVSKÝ, R. *Úvod do kultúry a sveta Nepočujúcich*. Bratislava Myslím – centrum kultúry Nepočujúcich 2011. ISBN 978-80-970601-0-7.

VYBÍRALOVÁ, L. *Maľované čítanie*. Bratislava: MATYS, 2001. ISBN 80-88989-17-5.

ZELINA, M. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS, 1994. ISBN 80-967013-4-7.

Príspevky v zborníku

FAJČÍK, J. *Kremnica a špeciálne školy*. [materiál bol vydaný len pre potreby školy v roku 1981 pri príležitosti Medzinárodného roka invalidov].

GÁLOVÁ, D., HOLUBOVÁ, V., VOJTECHOVSKÝ, R. *Dramatická výchova a Sing Writing ako prostriedok výchovy a vzdelávania sluchovo postihnutých*. Nitra: SNEPEDA, 2008. ISBN 978-80-969695-3-1.

GAŇO, V. *Z teórie a praxe vyučovania nepočujúcich*. Bratislava: SPN, 1965.

CHUDÁ, B. *Oslabenia oporno-pohybového systému u detí mladšieho školského veku*. Bratislava: AMOS PedF UK, 1995.

LEHOCKÁ, M., MATUŠKA, O. *Školská integrácia sluchovo postihnutých detí a mládeže*. Zborník referátov z odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou Lučenec 26.-27. jún 2001.

PRIDE Parent Resources for information, Development and Education, *Knihá pre vychovávateľov a odborníkov pracujúcich s opustenými deťmi*, Bratislava: Copyright, 2003.

Legislatíva

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf>

Internetové stránky a normatívne dokumenty

História školy [online]. Dostupné na WWW:

http://www.szscsagr.edu.sk/historia_skoly.htm

Detský domov Maurícius [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.dedmauricius.eu/index.html>

Školská integrácia [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.referaty.atlas.sk/odborne-humanitne/pedagogika/26793/?print=1>

Každá z krajín EÚ oslavuje veľkonočné sviatky [online]. Dostupné na WWW:

http://kosice.korzar.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=4430215

Veľká noc v krajinách Európskej únie [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.euroinfo.gov.sk/velka-noc-v-krajinach-europskej-unie/>

Zoznam príloh

Príloha č.1: Samuel Adamčík, Pozvánka na Akadémiu Hluchonemých 24.marca

1941

Príloha č.2: Ukážky z vystúpení na Akadémii hluchonemých

Príloha č.3: Lesná súťaž - fotoprezentácia predstavenia Lesná súťaž

Príloha č.4: Lesná súťaž - fotodokumentácia z vystúpenia Lesná súťaž

**Príloha č.5: Bezstarostné motýle - fotodokumentácia z vystúpenia Bezstarostné
motýle**

**Príloha č.6: Názorné obrázky z knihy Kliment Ondrejka, Tradičné hry detí
a mládeže na Slovensku**

Príloha č.7: U nás taká obyčaj. Slovenské ľudové hry a tradície. -

**fotodokumentácia z vystúpenia U nás taká obyčaj. Slovenské ľudové hry
a tradície.**

Príloha č.8: Adresy škôl zúčastnených na Junior Hipen

Príloha č.9: Láska je drahokam - text piesne z predstavenia Omrvinka

Príloha č. 10: Omrvinka – fotodokumentácia z divadelného predstavenia

Omrvinka